

Kosvay

Fabu Bettina, Kupec Zsófia

Két községről közösen

Magyarböd és Mándok táncai

IGRICE

Fabu Bettina, Kupec Zsófia

Két községről közösen

Magyarböd és Mándok táncai

Nagyida 2018

ISBN 978 - 80 - 89522 - 05 - 7

Fabu Bettina, Kupec Zsófia

Két községről közösen

Magyarböd és Mándok táncai

A kiadványt támogatta:

SKHU/1601/4.1/318

Tartalomjegyzék

1	Prológus	2
2	Prológ	6
3	Földrajzi besorolás	9
3.1	MÁNDOK	9
3.2	MAGYARBŐD	10
4	Történelem	11
4.1	MÁNDOK	11
4.2	MAGYARBŐD	13
4.2.1	Életvitel Magyarbődön	14
4.2.2	Asszimiláció	17
5	Viselet	19
5.1	MÁNDOK	19
5.2	MAGYARBŐD	21
5.3	A viselet és a tánc kapcsolata	25
6	Zene	25
6.1	MÁNDOK	25
6.2	MAGYARBŐD	26
7	Tánc	28
7.1	MÁNDOK	28
7.1.1	Materiális tudás	29
7.1.2	Eszköztudás	31
7.1.3	Táncalkalmak	33
7.2	MAGYARBŐD	38
7.2.1	Materiális tudás	38
7.2.2	Eszköztudás	44
7.2.3	Táncalkalmak	44
8	Táncelemzés	57
8.1	MÁNDOK	57
8.2	MAGYARBŐD	76
9	Epilógus	99
10	Melléklet	101
11	Felhasznált irodalom	102

Két községről közösen

Magyarbód és Mándok táncagyományának összehasonlítása

1 Prológus

Manapság egyre több olyan szervezet jön létre, melynek fő célja a határon átnyúló kapcsolatok kiépítése és annak ápolása. Ezek által a programok által a két országban élő emberek könnyen meg tudják ismerni egymás kultúráját, szokásait, életvitelét. Nem elegendő, hogy egy nyelvet beszélünk, más körülmények között élünk, eltérőek a mindennapi bánatos illetve boldog pillanataink. Ez azonban nem akadály, hogy meg tudjuk érteni egymást és tudjunk egymásnak segítő kezet nyújtani, ha éppen arra van szükség. A határ menti együttműködések fő szereplői nem az államok, hanem a helyi, illetve a regionális önkormányzatok, valamint a gazdasági szféra és civil társadalom képviselői.

Az Interreg V – A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Programnak is az a célja, hogy az Európai Unió támogatásával segítse a két szomszédos ország határ menti területeinek szervezeteit. „A cél a közös kihívások közösen történő kezelése és közös megoldások találása akár az egészségügy, a kutatás és oktatás, a közlekedés vagy a fenntartható energia területén.” Ez a program a legvalósabb és

legkézzelfoghatóbb bizonyíték arra, hogy határon átnyúló kapcsolatokat építve, közösen egy sikeres és biztos jövőt tudunk teremteni.

Az Ilosvai Selymes Péter Néptáncegyüttes Nagyidáról és az Igrice Néptáncegyüttes Nyíregyházáról is részt vesznek az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Programban. A két együttes készített egy közös előadást, melynek előzményeként több hétvégén keresztül gyakoroltak és megtanították egymásnak saját táncaikat. Ez is hozzásegített ahhoz, hogy jobban megismerhessék egymás kultúráját és szokásait. Mostanra már többször is bemutatták közös produkciójukat a nagyközönség előtt, és mindig nagy sikert arattak.

Ezen tanulmány az említett két néptáncegyüttes hatáskörébe tartozó két falut – Magyarbödöt és Mándokot –, valamint azok táncanyagát hivatott bemutatni, ill. összehasonlítani. A két község mintegy 100 kilométerre kerül el egymástól, mégis meglepően sok hasonlóság figyelhető meg kultúrájukat tekintve. Földrajzi elhelyezkedését tekintve Mándok Magyarországon, a Nyírség északi részén található. Néprajzilag a Tiszakönyök tájegységbe sorolható. Magyarböd a magyar nyelvterület északi határán található, Kassától 14 km-re az Ósva patak partján.

Történelmileg a két falu hasonló korú. Mándok és Magyarböd „létrejötté” szintén a 11. század körüli időszakra tehető. A változó

kimenetelű történelmi eseményeknek köszönhetően mindkét község sorsa máshogy alakult.

Magyarbőd viseletét mindenképpen befolyásolta a vegyes nyelvterület és a nagyváros közelsége. A női ruházatra a lejellemzőbb, hogy sok alsószoknyás viseletről van szó, ünnepekkor színes felsőruhával. Közös a mándoki viselettel a női kötény lekerekített formája is. A mándoki viszont nem sokszoknyás viselet, részben ezzel függenek össze a táncban megjelenő különbségek is. A zenében szintén fellelhetőek közös jegyek.

Jelen tanulmány értelemszerűen a két falu táncainak stílus- és motívumvilágát vizsgálja a legtüzetesebben. Mindkét falu táncait táncjelírással támasztjuk alá. Nem kerüli el figyelmünket a táncra megfelelő alkalmak vizsgálása sem. Nagy segítség ebben a még ma is élő adatközlők emlékei, a velük való találkozások, beszélgetések. Ceranko Margit és Kocák Jolán adatközlők több táncának részletes tudományos elemzésére is sor került.

A tanulmány fő célja az Interreg V – A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Programban résztvevő két együttes közös munkájának ismertetése, dokumentálása. Valamint nem titkolt cél egy olyan tudományos munka létrehozása, mely a jövőben inspirációként szolgálhat más együttesek munkájában, amelyek az említett területek táncaival, hagyományaival szeretnének foglalkozni. A tanulmány

tartalmát tekintve diszponál minden olyan információval, mely elegendő segítséget nyújt ehhez a munkához.

Bízunk benne, hogy minél több néptánc iránt érdeklődőhöz megtalálja az utat...

A néptánc mozgalomban általában úgy működnek a néptáncgyűttesek és a néptáncsal mélyebben foglalkozó szakemberek, hogy van egy-két tájegység vagy falu, amelyet gyakrabban és mélyebbre ásva kutattak. Ez által ezeket az anyagokat még inkább magukénak tekintik.

Az Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttesnél (továbbá: Ilosvai) és az Igrice Néptáncgyűttesnél (továbbá: Igrice) sincs ezzel másképp. Maga az együttes és annak vezetői is nagyobb tudást birtokolnak egy-egy táncanyagból. Az Ilosvainak egyik ilyen táncanyaga a felvidéki Magyarbőd tánca, az Igrice táncanyaga pedig a magyarországi Mándok falujából való.

Ez a két falu mintegy 100 kilométerre terül el egymástól, ami manapság már nem nagy távolság, azonban régen még annak számított. Mégis rendkívül sok hasonlóság található Magyarbőd és Mándok között, ha jobban megvizsgáljuk őket.

Dve dediny - dva folklórne súbory

Porovnanie tanečnej kultúry obcí Bidovce a Mándok

2 Prológ

V dnešnej dobe vzniká čoraz viac takých organizácií, ktorých hlavným cieľom je vybudovanie a uchovávanie cezhraničných vzťahov. Vďaka týmto programom ľudia žijúci na obidvoch stranách hraníc majú možnosť spoznať kultúru, zvyky, životosprávu toho druhého. Napriek tomu, že rozprávame spoločným jazykom, žijeme v iných okolnostiach, sú rozdielne radostné a smutné chvíľky našich bežných dní. To ale neprekáža v tom, aby sme sa navzájom chápali, a poskytli pomoc, ak práve je potrebná. Hlavnými aktérmi cezhraničnej spolupráce nie sú štáty, ale miestne, resp. regionálne samosprávy, alebo predstavitelia hospodárskej sféry a civilnej spoločnosti.

Cieľom Kooperačného programu Interreg V - A Slovenská republika-Maďarsko je tiež poskytnúť pomoc pohraničným organizáciám s podporou EU. "Účelom je nájsť spoločné postupy pri spoločných výzvach a nájsť spoločných riešení v oblasti zdravotníctva, vedy a výskumu, dopravy a udržateľnosti." Tento program je najlepším dôkazom toho, že vytvoriť lepšiu a istejšiu budúcnosť dokážeme len vybudovaním cezhraničných vzťahov, spoločnými silami.

Folkórny súbor Ilosvai z Veľkej Idy a Folklórny súbor Igrice z Nyíregyháza sa tiež zúčastnia kooperačného programu Interreg V - A Slovenská republika-Maďarsko. Tieto dva súbory spoločne vytvorili jeden program, čomu predchádzali intenzívne nácviky, niekoľko víkendových stretnutí, keď sa navzájom učili svoje tance. Aj tieto stretnutia napomohli k vzájomnému spoznávaniu, spoznávaniu kultúry a zvykov. Svoj spoločný program už viackrát mali možnosť predviesť, vždy s veľkým úspechom.

Táto štúdia má za poslanie prezentovať a porovnať dve dediny z regiónu spomenutých súborov – Bidovce a Mándok –, ďalej ich tanečný materiál. Dve obce ležia asi 100 km od seba, napriek tomu je badateľných niekoľko spoločných prvkov kultúry. Z geografického hľadiska Mándok je v Maďarsku, na severe oblasti Nyírség. Z etnografického hľadiska patrí do oblasti Tisza-ölk. Bidovce je 15 km od Košíc, na brehu potoka Olšava, na severnej hranici maďarského jazyka.

Historický vek obcí je približne rovnaký, vznikli už niekedy v 11. storočí. Vďaka rozličnej histórii osud obcí sa vyvíjal rôznorodo.

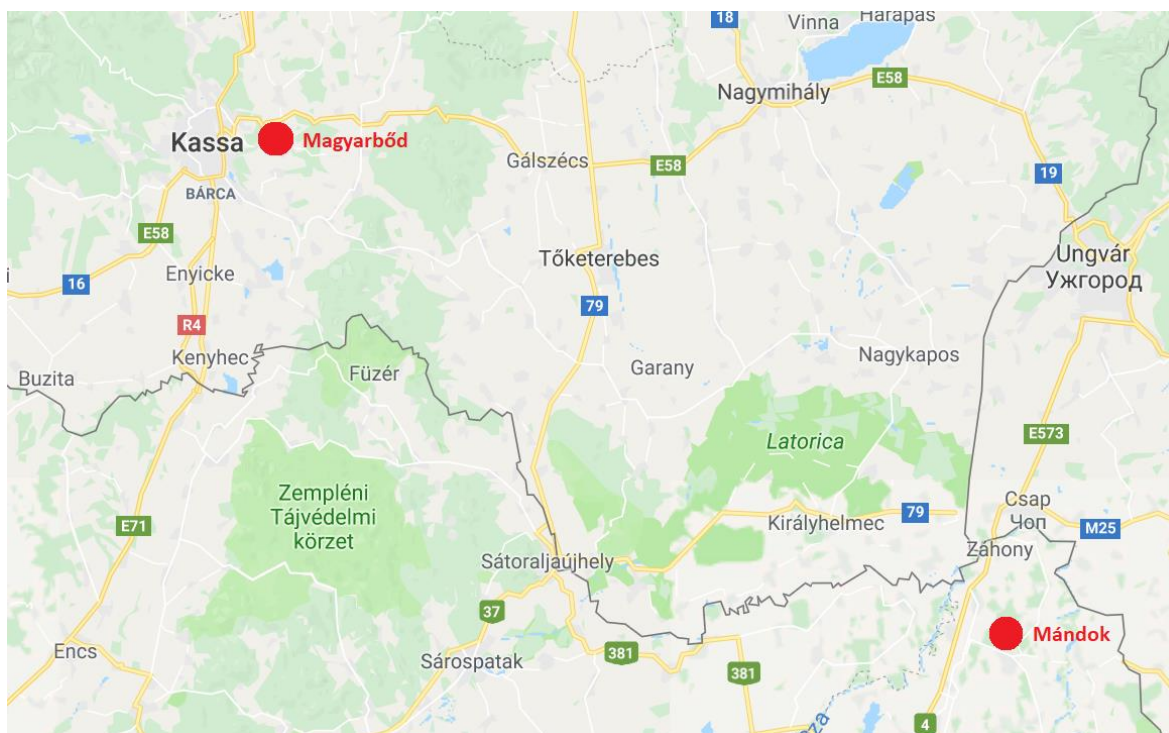
Bidovský kroj je ovplyvnený hlavne zmiešanou jazykovou oblasťou a blízkosťou veľkomesta. Na ženský kroj je najtypickejšie, že sa nosilo veľa spodníc, a na sviatky sa nosilo farebné vrchné oblečenie. Spoločným prvkom s krojom z Mándoku je zástera so zaokrúhlenou

spodnou časťou. V Mándoku sa ale nenosilo veľa spodníc, aj vďaka tomu sú niektoré odlišnosti aj v tanci. V hudbe je tiež niekoľko spoločných črt.

Samozrejme táto štúdia skúma hlavne tanečnú motiviku a štýlotvorné prvky tancov dvoch dedín. Tance sú popísané aj pomocou tzv. Labanovej kynetrografie. Zaoberáme sa aj tanečnými príležitosťami, kedy sa v dedine tancovalo. Veľkou pomocou nám boli v bádani ešte žijúci informátori, tzv. nositelia tradícií, stretnutie a rozhovory s nimi. Došlo aj k skúmaniu a popisu niekoľko tancov tanečníčok Margity Cerankovej a Jolany Kocákovej.

Hlavným cieľom štúdie je dokumentácia a charakteristika práve dvoch súborov zúčastnených v Kooperačnom programe Interreg V - A Slovenská republika-Maďarsko. Okrem toho ďalším cieľom je vytvoriť taký odborný materiál, ktorý v budúcnosti môže inšpirovať v práci iných folklórnych súborov, ktoré sa rozhodnú čerpať z tancov, zvykov a tradícií zo skúmaných oblastí. Z obsahového hľadiska štúdia disponuje všetkými potrebnými prvkami, ktoré by napomáhali v tejto činnosti. Pevne veríme, že nájde svoju cestu ku každému, kto sa zaujíma hlavne o tanečný folklór...

3 Földrajzi besorolás

3.1 MÁNDOK

A mai Magyarországon, Szabolcs-Szatmár –Bereg megyében található. Nyírség északi részén, a Tiszaháton, a tiszakönyöki részen, vagy más néven a Tiszazugban, vagy Észak-Szabolcsban helyezkedik el Mándok, a vidék egyik központi települése. Tiszakönyök Kisvárda felett, a Tisza folyó által határolt háromszögben helyezkedik el.

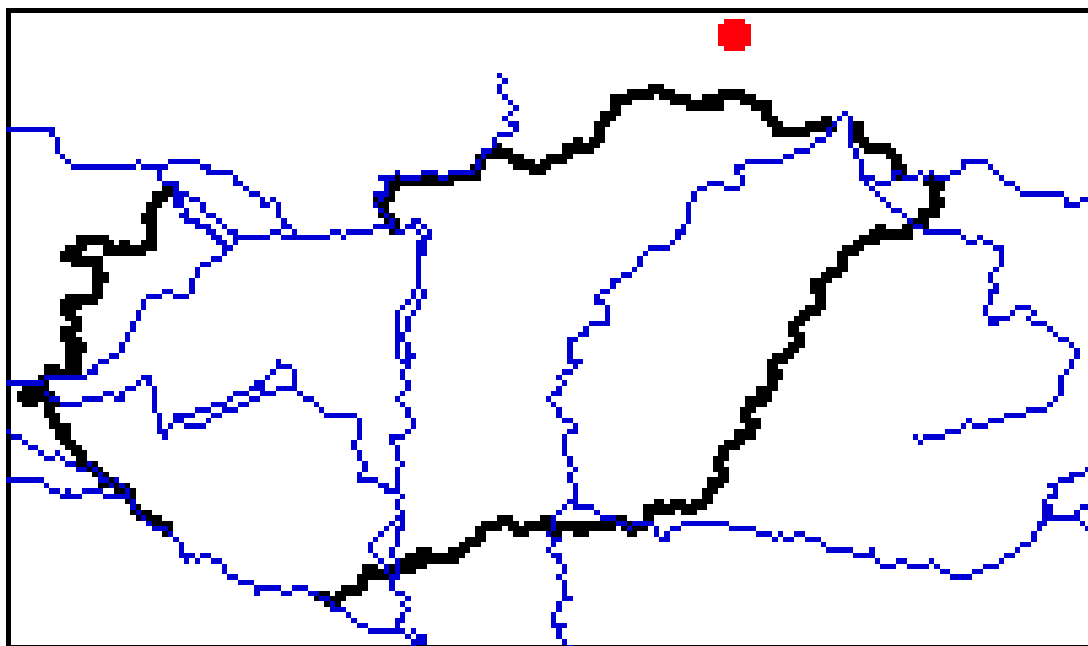
A nagy piros körvonallal jelzett terület a tiszakönyöki részt, azon belül a kisebb ponttal Mándokot jelöltem.

Földtörténetileg a Nyírséggel együtt alakult ki, ám felszíne nem lapos, sík, mint a nyírség egyéb részein. A kisebb folyóvölgyeket a homok teljesen feltöltötte, sőt akár 130-140 m-es homokbuckákat is lehet látni itt a mai napig is, melyek kialakulása az észak-északnyugati szeleknek köszönhető. A legmagasabb példája Mándok területén található, Tetenke elnevezéssel.

A Tiszakönyökkel határos tájegységek, kistájak: északnyugaton Bodroghöz, délnyugaton Rétköz, keleten pedig a Szatmár-Beregi síkság.

A földrajzi adottságoknak köszönhetően az emberek itt is sokat foglalkoztak halászattal, pákászással, vadászattal, gyűjtögetéssel, földműveléssel és állattartással.

3.2 MAGYARBŐD

Magyarbőd – szlovákul Bidovce – a kassa-vidéki járásban, a kassai-medence keleti peremén az Ósva patak bal partján, a várostól 14 km-re található. A község a Kassa környéki magyar szórványtelepülések egyike. A magyar nyelvterület legészakabbra található faluja.

4 Történelem

4.1 MÁNDOK

Mándok története a XI-XIII. századig nyúlik vissza. A szakemberek szerint ekkor történt meg itt a letelepedés. Ezt jól bizonyítják a régészeti leletek, amelyeket a község területén találtak a XIX. század második felében: egyszerű, rozettás lószerszámdísz, amelynek az a „jelentősége, hogy a környéken egyedüli, köznépi jellegű (női) lovas sírban találták.” Mindezeket 1897-ben Forgách László mándoki gróf ajándékozta a nyíregyházi múzeumnak.

Nincs viszont egységes tudományos álláspont Mándok helységnév kialakulásával kapcsolatban. Van olyan elképzelés, amely szláv eredetű helységnevekkel hozza kapcsolatba: cseh Monda, Mandik, szerb Mandici. Más kutatók finnugor eredetűnek mondják. Dr. Mező András - a kérdés nyelvész szakértője – szerint a község neve későn, 1382-ben tűnik fel, mint a Tomaj nembeli Losonczyak birtoka. A községnév pusztaszemélynévi formája korai megtelepedésre utal. A személynév a Mánd név, kicsinyítő képzővel megtoldott alakjával azonos. Ezt tekinthetjük elfogadott álláspontnak.

A település - fentebb említett – első írásos jelei után 1393-ban már Mandick néven jelölik az oklevelek. Mándok és környéke általában Habsburgok pártján áll 1526 után, így többnyire a királyi Magyarországhoz tartozott.

Mándokon a reformáció elterjedésének 1544-50 között volt meg a jelentősége. Ennek kulturális értéke, hogy a település már a XVI. században ideiglenesen, majd a XVII. század második felétől állandó jelleggel iskolát tartott fent tanítóval.

1560 után a község új birtokosokat kap, a gácsi Forgáchok személyében, kiknek szerepük, tevékenységük a XX.század első felébe nyúlik át. A török megszállás idején a lakosság főleg mezőgazdasággal foglalkozott, de már ebben az időben is megjelenik az iparosság. Utóbbira utal, hogy 1595-ben I. Rudolf vásártartási rangot ad

Mándoknak. Az 1556-os dézsmajegyzék alapján a község lélekszáma 330 főre tehető, ami az akkori viszonyokban elég magas szám. Ennek ellenére a XVII. században a kenéz Bodnár Péter bíró ukránokat telepít le a községben, melynek szoros következménye az 1646-ban felépült görög katolikus fatemplom, más néven: cerko. Ma műemlék, amit a község a szentendrei Néprajzi Múzeumnak adott át. A maga nemében páratlan népi építészeti ritkaság a tájegység jellemző alkotása.

Fontos mérföldkő volt Mándok történelmében az, hogy 1720-ban mezővárosi rangot kapott, s a lakosok polgárjogot nyertek. Ez az ipar és a kereskedelem fellendüléséhez vezetett, s mintegy folytatása volt a vásártartási jog révén beállított fejlődési tendenciáknak. Mindezeket megerősíti az, hogy a Forgách-ok Mándokot tették meg uradalmuk központjának, ennek egyik jele a ma is látható 1750-ben épített kastély.

A majorsági gazdálkodást Mándokon is elősegítette a parasztság differenciáltsága, a fokozatos zsellérsorba süllyedés. E folyamat folytatódik a szabadságharc bukása után is.

1876-ban, miután nyíregyháza lesz a megye közigazgatási központja, megkezdődik a tiszai járás székhelyének szervezése Mándokon. Ebben az időszakban a lakosság száma körülbelül 2500 fő. Az 1941-es népszámlálás adataiból megtudhatjuk, hogy 5188-an laknak Mándokon. Ebből 2996 református, 1337 katolikus vallású. Viszonylag nagyszámú a görög katolikus és az izraelita felekezet, de van görög keleti és evangélikus vallású is. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak a lakosság 60,2 %-át teszik ki, az ipar területén 1157-en, a közlekedés – kereskedelem- szolgáltatások terén 501-en, közszolgálatban 249-en dolgoznak. Mint az adatokból kiderül, az emberek többsége a két világháború közötti nagymértékű iparosítás ellenére is a mezőgazdaságban találja megélhetésének forrását.

1944. október 30-án a Vörös Hadsereg egyik hadosztályi egysége megszállja a községet. A második világégés után a Forgách birtokból

1200 holdnyi kerül került kiosztásra szántóföld formájában és 375 házhely telek lett kialakítva.

Az 1960-as évek időszakában gimnázium létesült és TBC kórház működött.

1971-ben Mándok visszakapja a nagyközségi rangot. A gazdasági életben meghatározó a mezőgazdasági termelés. A lakosság foglalkoztatását nagyjából a környék és a település ipari üzemei, a záhonyi átrakókörszet látja el.

4.2 MAGYARBŐD

Magyarbőd a honfoglalás utáni időkben törzsfői szállásterület lehetett. Erre a falu neve is utal, hiszen hosszas évek során a „bö” - ősmagyar - szavunkból alakult ki a ma már ismert Magyarbőd elnevezés. A „bö” szó törzsfőt jelent.

Évszám	Tulajdonos	Birtok
1273	Aba nemzetségből származó Etre	
1293	Szinyei Pető család	
1397	Perényi János és Miklós	
1427		30 porta = 150 lakos
1553	Bői Mihály	7 porta, 24 jobbágy porta, 6 zsellérporta
1598	Homonna György	22 ház
1715		8 gazdaház, 6 zsellérház
1746		150 lakos
1828		78 ház = 560 lakos
1851		501 lakos

Magyarbőd első írásos emléke 1276-ból származik. Ekkor még „Beud” néven volt ismert a község. Magyarországtól való elszakadás óta – tehát a 19. század végétől – hivatalosan „Bidovce”-nak hívják az egykor még teljesen magyar falut.

A múlt századokban a címert - mint címertani szimbólumot - csak a nemesség, a királyi városok és az egyházi méltóságok használhatták. Eredetileg a lovagok megkülönböztetése érdekében használták (a harcokban használt pajzsokon). Később - elsősorban - a pecséteken jelentek meg, amelyekkel igazolták a különböző hivatalos okmányok eredetiségét. Manapság törvények alapján tudják a falvak létrehozni saját címerüket.

Magyarbődön talált legrégebbi pecsét feltehetőleg 1775-ből származik. Jozef Novák azonban a pecsét körírására hivatkozva 100 évvel idősebbnek tarja azt. A köríráson ez található: BÖDIFALV PETSETYE. A pecsét többi szimbóluma arra utal, hogy a falu mindig is mezőgazdasági jellegű volt: nad dvoma palmovými ratoľestami oválny štít so šikmo postavenou kosou, čepel'ou dole.

A ma is ismert címer egy 1840-ben készült pecsétről maradt meg. Ezen a pecséten a „BÖÖD HELYSÉGE PETSÉTTYE” felirat található és Budapesten, az országos levéltárban őrzik.

4.2.1 Életvitel Magyarbődön

A helyi gazdálkodásos életmód nem változott évszázadokon keresztül. Jelentős változásokat csak a 20. Században tapasztalhattak az ott élők. Legnagyobb fordulatot a közelmúlt hozott. Széles körökben elterjedt a tudományos-technika, multikulturalizmus, globalizáció és nem utolsósorban a gazdasági krízis. A vidéki élet 180 fokos fordulatot vett. Manapság már csak az idősebb generáció emlékeiből tudnánk feleleveníteni a régmúltat.

A család, mint a falu közösségének egyik mozaikja képes volt bebiztosítani magának mindent, amire az élethez szüksége volt. Minden, ami a családban történt megbeszélték a konyhában az asztal mellett. Szakrális helynek is tekinthetjük. A konyha és az asztal volt az a hely, ahova meghívták a szomszédokat és a rokonokat s kenyérszeletekkel kínálták őket.

Egy mezőgazdász számára az év akkor kezdődött, amikor elolvadt a hó és felszáradt a föld és az első faggyal végződött. Tisztelettel bánt a földjeivel, mert tudta, hogy annak nagylelkűségéből élt. A földdel való kapcsolata tükröződött a mindennapi kenyéren is, melynek sütése a falusi élet alapjai közé tartozott.

Tavasszal, a talaj megmunkálása után megkezdődött a gabonafélék, mák, kender, len, zöldségek, burgonya, répa, bab, kukorica, káposzta és a hüvelyesek beültetése. A 20. századig kézzel ültettek. A növények a gyomoktól vagy azok kihúzásával vagy kapálással védték meg, amit látástól vakulásig végeztek. A fűnyírást, gabonafélék kaszálását, cséplést, aratást mind faszerszámokkal végezték el majd késő kovácsolt szerszámokat készítettek. Ezeket a falu kézműves mesterei készítették.

Konyhai eszközöket általában a nagyapák otthon a sámedlin ülve fából készítették. Kanalakat, merőkanalat, tésztanyújtót és egyéb tárgyakat.

A nők a konyhai teendők és a gyerekek nevelése mellett a gazdálkodásból is kivették a részüket. Főleg a földeken segédkeztek, valamint télen a kender megmunkálásával foglalkoztak, aminek Magyarbördön nagyobb értéket tulajdonítottak, mint a lennek.

A kender feldolgozása a növény kitépésével kezdődött, majd beáztatták áztató edénybe vagy a patakba. Kiszárították, összetörték a rostokat, átfésülték, majd fonalat készítettek a guzsalyon. Egy botra föltekerték, s csak ez után tudtak fonni a szövőszéken.

A férfiak a földeken való munkák és az állatok eltartása mellett a szerszámok rendbetételével és tüzelő anyag biztosításával foglalkoztak.

A gyerekek szintén segédkeztek a földeken, de azon kívül a marhákat és a libákat őrizték kint a réten. A patakhöz jártak kenderből készült szövetet fehéríteni. Az anyagot kiterítették a földre, s a patak vizével leöntötték majd úgy hagyták, míg a nap ki nem szárította. Ezt egész nap többször is megismételték. Máskor a szülőknek segítettek ott ahol szükség volt rájuk.

A gazda csak akkor ment ki a földjeire szekéren, mikor vitte magával az ekét, boronát vagy a hengert. Kapáláshoz, aratáshoz vagy a széna megfordításához gyalog mentek. Olyankor a szerszámaikat a vállukon vagy a kezükben vitték, nők a hátukon a tarisznyát.

Forró nyári napokon hajnalban mentek ki ételt a tarisznyában egy kosárban vitték ki. Vizet a közeli kútból szereztek. Amikor egész nap dolgoztak, a nők közül az egyik hazament, megfőzte az ebédet, majd kivitte a mezőre. Mivel az aratás nagyon nehéz és hosszú munkafolyamat volt, ezért általában a gazdák megkérték a rokonaikat, barátaikat, hogy segítsenek neki.

A szalmát az istállóban tárolták, alomra vagy állatok etetésére használták fel. Két-három fiú csépelte, olyan gyorsan és ritmikusan, hogy az embernek valamilyen hangszer jutott az eszébe. Később cséplőgéppel végezték el ezt a munkát. Mivel ilyen eszközt csak igen kevés ember engedhetett meg magának, ezért azt valamilyen fizetség ellenében kölcsönadták egymásnak.

A zöldségeket a pincében, gabonafélék a kamrában, a kukoricát kézzel font kosarakban a padláson tárolták. Este a munkából való hazatérést követően mindent elpakoltak a maga helyére, ha a munkaeszközökön valami megromlott, megjavították és elrakták a kamrába.

4.2.2 Asszimiláció

A falu alapítása óta különböző nemzetiségű emberek élnek Magyarbódön. A letelepedések több hullámát említi meg a község krónikája. Az első ilyen információ 1427-ből származik, amikor 180 lakost jegyeztek le.

Magyarbód a 13. században a tatárjárás után Erdélyből, Kolozsvárról érkező magyarok által volt lakott. Ez a középkori iratokból bizonyítható, ahol ugyanolyan nevek találhatók, mint az összehasonlított kolozsvári iratokban. Az idősebb generáció ma is ezzel magyarázza azt, hogy régen magyar falu volt Magyarbód és magyarul is beszéltek ott az emberek. A 16. századtól magyarnak vallották magukat az ott lakók, csak Csehszlovákia megalakulásával volt érezhető a változás.

Az asszimiláció sebességét táblázatban fogom szemléltetni:

	Szlovák	Magyar	Német	Zsidó	Cseh	Ruszin	Roma	Össz.
1930	489	239	2	7	-	-	-	737
1991	1007	58	-	-	5	2	-	1072
2001	1088	43	-	-	4	-	13	1148
2011	984	25	-	2	4	2	299	1316

A falu tehát már a középkor óta nemzetiségileg tagoltnak számít. Akkor még főleg magyarok éltek ott. Az akkori helyiek büszkék voltak identitásukra. A krónika szerint a gazdagabb családok mind magyarnak vallották magukat, a szegényebbek és a romák szlováknak.

A II. világháború után – a számok alapján is jól látható – a lakosság többsége szlováknak vallja magát. A tanulmány két főszereplője is azt

mesélte, hogy az 1950-es évekre tehető, mikor a település „szlovákosodni” kezdett. Magyarbőd egy kis szigetnek is titulálható, mivel körbevették a szlovák falvak. A szomszédos falvakban élők szépen tudtak énekelni és táncolni is, ezért sokszor mulattak együtt. Kénytelenek voltak a szlovák énekeket is megtanulni, majd azokra mulatni. A katonaságról visszajött férfiak elterjesztették a polkát, ami szintén csak szlovák zenére és énekekre jártak.

A két asszony is csak szlovák iskolában tudott továbbképzésen részt venni. Margit néni a szlovák tanítási nyelvű mezőgazdasági iskolában tanult egy évig, Joli néni pedig a kassai kereskedelmi főiskolán folytatta tanulmányait szintén az állam nyelvén.

Margit néni első két fia még magyar iskolába járt, a harmadik már szlovákba. A fiatal férfiak szlovák nőket vettek el, így lassan ők kerültek többségbe az egykor magyar faluban. Ceranko Margit próbálta unokáit a magyar nyelvre tanítani, de a menyé ezt nem tűrte sokáig, és megtiltotta neki. Szomorúan mesélte tovább, hogy az unokái mostanában gyakran kérdezik, hogy miért nem tanította meg őket magyarul beszélni.

Amint Marta Čiderová írja, a nemzetiségek sokszínűsége ellenére a lakosság mindig egyetértésben és kölcsönös toleranciában élt. Együttélési problémák a 20. század első felében jelentkeztek, miután 1918-ban létrejött Csehszlovákia, majd Szlovákia megalakulását követően kissé megnőtt a feszültség. A II. világháború után a lecsillapodtak a kedélyek, s az emberek újra képesek lettek arra, hogy harmóniában éljenek együtt. Nemzetiségi és egyházi ellentétek nem jelentenek gondot a házasságkötéseknél sem. Az idősebb generáció máig nagyon szoros, bensőséges kapcsolatban áll a magyar történelemmel és kultúrával. Ezt bizonyítják a magyarbődi hagyományőrzők is, akik nemcsak a falu hagyományait viszik és adják

tovább, hanem kiváló reprezentánsai a nemzetközi és határon túli kapcsolatoknak is.

5 Viselet

5.1 MÁNDOK

Amit mi ma népviseletnek hívunk, azt a mándokiak régen parasztruhának hívták. Ugyanúgy, mint a magyarbődiek, ők is különleges alkalmakkor hordták ezeket a díszesebb ruhákat.

A nők karton anyagból készült virágmintás, csíkozott illetve egyszínű szoknyákat, blúzokat és kötényeket viseltek magukon. Itt is találhatunk arra példát, hogy egyféle anyagból készítették a szoknyát és a blúzt, valamint közös jellemzője a magyarbődi és a mándoki női viseleteknek az is, hogy mindkét településen lekerekített aljú kötényeket viseltek. A mándoki asszonyok és lányok azonban sokszor nem is hordtak kötényt, például a bálokon.

A mándoki blúz vállát fodrokkal díszítették. Később a mándoki nők előszeretettel viseltek pöttyös és kockás anyagot, ezekből is inkább a piros és a kék színűt. Ezekből szoknyákat varrtak, amelyekhez ingvállakat is készítettek.

A férfiak az ünnepnapokon kalapot, csizmát, bő nadrágot, csizmanadrágot és pitykével díszített kabátot hordtak. Nadrágjuk bal oldalába tűztek egy kihímzett vőfélykendőt, amely kézzel szőtt vászonból készült.

Sokkal később az úgynevezett „magyar ruha” terjedt el, amelyet felvonulásokon viseltek a mándokiak. Piros, fehér és zöld színekből állt ez a „magyar ruha”, amit sokan összekevernek az eredeti népviselettel.

5.2 MAGYARBŐD

Mivel Magyarbőd évszázadokon keresztül vegyes lakosságú falu volt, nem lehet tudni, hogy a ruházatukban mi az idegen hatás. Sőt Kassa városa mintegy 14 kilométerre terül el a községtől, így onnan is sok nyugatról importált anyagot tudtak felvásárolni a magyarbődi asszonyok.

Azt viszont biztosra tudjuk mondani, hogy viseletük nem hasonlított sem a zempléni, sem az abaúji tipikus ruházatokhoz. Magyarbődön sok alsószoknyát viseltek a nők, gazdagon díszített anyagból varrták szoknyáikat és blúzaikat.

A kötényeiket annyira kihímezték, hogy már-már az áttört csipkéhez hasonlítottak. Ezek a 20. század elejéig négyszögletesek és simák voltak, majd a 30-as években lekerekedtek. Hétköznapiakon surcot kötöttek magukra és abban dolgoztak.

A szoknya és az alsószoknyák felső részén hólozás (felhajtás) található, amivel a szoknya tartásán javítottak. A szoknyára ez alá előszeretettel varrtak drága csipkerészt. A 20. század elejéig fél lábszárig érő szoknyákat hordtak, majd az évek során egyre rövidültek, míg már csak a térdüket takarta.

Az ingvállon szűk lajbit viseltek, amely a hétköznapiakon a szoknyával megegyező színűt volt. Nyakig ért és gombokkal vagy kapcsokkal záródott. Az ünnepi lajbik fekete, kék vagy bordó – bársony vagy selyem anyagokból készültek. Az utolsó változata a lajbinak a 20-as években hódított. Deréktól lefelé fehér sújtással díszítették, ami a „műmagyar” hatás maradványa.

A szoknyák kínai selyem, brokát, selyem, bársony, delín, féldelín, kasmír, karton és képfestő anyagokból készültek. Hétköznapiakon az olcsó anyagokból készülteket viselték, munkába és fél ünnepen a már elhordott megkopott szoknyákat. A fiatalok az éppen divatba jött világos színű szoknyákat hordták, az idősebbek a fekete, sötét színűeket.

A férfiak a 19.-20. század fordulóján még vászon gatyát hordtak, majd a 30-as években széles körben elterjedt a priccse nadrág. Fehér inget és mellényt viseltek, ünnepeken cifraszűrt ill. rokk nevű kabátot. Nyáron mezítláb vagy bocskorban, télen és ünnepeken keményszárú fekete bőrcsizmában jártak.

KÜLÖNBSÉG A 20. SZÁZAD ELEJEI ÉS A 70-ES ÉVEKBELI NŐI VISELET KÖZÖTT

5.3 A viselet és a tánc kapcsolata

A viselet mindig nagy befolyással van magára a táncra is. Mivel a mándoki viselet egy könnyű viselet – ami azt jelenti, hogy nem kell hozzá sok alsószoknya se nehéz, kivarrott, gyönggyel díszített szoknyák – ezért könnyű benne forogni és a kargesztusokat is könnyebb benne alkalmazni.

A hármás csárdás is megtalálható mándokon, ami annyit jelent, hogy egy férfi két nővel táncol. Mivel kevés alsószoknya van a nőkön, ezért a férfi közel tudja őket magához húzni. Ellenben a magyarbődi táncsal, ami egy lassabb, nyugodtabb táncnak mondható, hiszen a hullámváz jellemzi a forgását is és egyéb más motívumait.

Lassan teszi át a férfi a nőt egyik oldaláról a másikra. Hármás csárdás nem jellemző a magyarbődi táncra, inkább kisebb nagyobb körökben táncoltak együtt a párok egy rövid ideig, majd újra párban.

6 Zene

6.1 MÁNDOK

A mándoki zenéről a legtöbb adatot Nemes Tiborné Vonó Erika, „A tulipánfák Mándokon a legszebbek!” című könyvéből kaphatjuk. Itt főleg a botoló tánc zenéjéről olvashatunk.

Mándokon sok cigány is élt/él egy külön utcában – a helyiek szerint „soron” – s ők mind ügyes táncosok voltak, illetve ahogy Magyarbődön is, a zenészek is közülük kerültek ki. A mándoki cigányzenekar 1956-ban megyei zenész versenyen vett részt, ahol a virtuóz technikájáról híres Balogh Náci volt a prímás. A második helyezést érték el.

Nemes Tiborné Vonó Erika a fentebb említett könyvében arról ír, hogy a lakodalmakba a menyasszonyt szekérrel vitték, aminek a hátulján a cigányzenekar hegedűn, cimbalmon és harmonikán játszott.

Majd egy május elsejei képen látható egy zenekar is, amely hegedűsből, nagybőgősből, harmonikásból és egy brácsásból áll.

Az 1955-ben Martin György, Pesovár Ferenc, Lányi Ágoston, Pesovár Ernő, Kápolnai Imre, Buchbinder Oszkár által készített archív filmanyag jegyzőkönyvében találunk egy megemléítést még: *„4 tagú cigánybanda kísérte a felvételt. Feka Náci zenekara”* A felvételen egy hegedűs és egy brácsás látszik csak.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a hegedű, a brácsa, a nagybőgő, a cimbalom és a harmonika közkedvelt hangszerek voltak, inkább ünnepi vagy jeles alkalmakkor.

A lassú és friss csárdás e területen nem különül el olyan élesen, mint a dunai dialektusban. Határvonaluk elmosódottabb. Ez a tempójukban is megmutatkozik, mert a csárdás tempója mérsékeltebb (lassú: $a = 140-160$, friss: $a = 160-180$), mint nyugaton. A lassú és friss csárdás dallamanyaga megegyezik, csupán a kíséretük más. (A lassú részé dűvő, míg a frissé esztám.)

6.2 MAGYARBŐD

A tánc fenthagsúlyos, ami azt jelenti, hogy pl. a forgással a zenei egyre a külső lábbal lépünk. Tehát, ha az óra járásával megegyező irányba haladunk forgással, akkor a zenei egyre mindig a bal lábbal lépünk féltalpra, majd a zene hangsúlytalan részére mély térdhajlításba lépünk a jobb lábunkkal. Tehát a zenei hangsúly minden ütem első ütésén van.

A magyarbődi csárdás ütemfelosztása 4/4-es. Köztudott, hogy a csárdás dallamok mind új stílusúak, így a magyarbődi zene sem kivétel ez alól.

Magyarbődön a hegedű, brácsa, bőgő, cimbalom volt az elterjedt hangszerelés.

7 Tánc

7.1 MÁNDOK

Mándokon megtalálható tánc típusok az 1955-ben Martin György, Pesovár Ferenc, Lányi Ágoston, Pesovár Ernő, Kápolnai Imre, Buchbinder Oszkár által készített archív filmanyag (Ft. 242.) jegyzőkönyve alapján:

Régi stílusú táncok:

- **Botoló**
 - Páros botoló (1 férfi, 1 nő)
 - Botoló (1 férfi)

MÁNDOKI BOTOLÓ

54. AKI EMBER, MOST ÁLLJON KI
Botoló

Mándok, 1955. B. O., L. Á., P. E.
Horváth Borbála, 47 é.

Gusto. P. 150

H - ki em - ber most áll - jon ki.
Do - tom ve - gin de for - dul - jon ki.
O - lyot vá - gós há - rom - fo - le.
Hull a gád - zsó min - den - fe - le.

(A továbbiakban szöveg nélküli pergetés!)

(Közl.: Martin 214.)

71

- **Ugrós páros**
 - cigánytánc

Új stílusú táncok:

- **Csárdás**
 - Formái:
 - Páros (1 férfi, 1 nő)
 - Hármassárdás (1 férfi, 2 nő)
 - Körcsárdás
 - Csárdás egyedül (1 férfi)

Érdekes, hogy verbunkot nem gyűjtöttek már Martin Györgyék. Talán a csárdás egyedül – ami a nyírségi vidékre jellemző táncstílus – betöltötte a verbunk szerepét, funkcióját. Vagy pedig a verbunk táncstílus helyi elnevezése a „csárdás egyedül”. Ebben a táncban a filmfelvételen csak lábfigurákat használ a férfi, csapásokat nem.

Valamint megfigyelhető, hogy a régi réteg táncai a cigányság tánc kultúrájában, az új stílusú táncok pedig a magyarság tánc kultúrájában őrződtek meg.

7.1.1 Materiális tudás

1. Mozgasharmónia

A mozgás és a zene kapcsolata szorosan összefügg: a mándoki csárdást a dinamikai hangsúlyok szerint a fent-hangsúlyos táncok közé sorolhatjuk. Plasztikai szempontból a mozdulattípusok közül a lépés, ugrás, érintés a legjellemzőbb forma. A gesztusok szerepe nem túl domináns a mándoki csárdásban.

A tánc leggyakrabban használt elemei: csárdásozás, páros forgás, figurázás. Leggyakrabban megjelenő alapotívumok: csárdás, bokázó, lengető. A motívumokat általában szimmetrikusan ismétlik.

A csalogatás, mint dinamikai és plasztikai forma nem jellemző.

a. Ritmika

- a zenében a negyedes lüktetés jellemző
- a súlyt hordó láb mozgásának ritmusa a negyedes alaplüktetéshez igazodik
- a mozgás jellemző ritmikai értékei a negyed

b. Plasztika

- nem jellemző a csalogatás színes térhasználata
- nem jellemző a férfi nő külön táncolása és az eltávolodások-közelítések-egymástól elfordulások
- zárt összekapaszkodási módok jellemzőek
- nem jellemző a nagy tér „betáncolása”

c. Dinamika

- tapsok, csettintések nem jellemzőek
- csapások nem jellemzőek
- különböző táncszók, kurjantások
- lendület megjelenése (például páros forgásoknál)

2. Szimultaneitás

- A férfi és a női alapotívumok részben különböznek csak.
- Mindkét nem táncára jellemző csárdások és páros forgás alkotják a tánc magját a figurázó részek mellett.

3. Szukcesszivitás

- Egy táncfolyamat felépítése viszonylag logikus módon történik.
- Az egyszerűtől halad a bonyolultabbak felé. Mind az összekapaszkodási módokban, forgás megállításokban, alapmotívumok megjelenésében.
- Pl. Lassú csárdásban kettes csárdások, páros forgások használata a domináns, a friss csárdásban pedig a páros forgások és a figurázó részek váltakozása jellemző.

4. Kapcsolatrendszer

Szóló: A csárdás egyedül táncjátékánál, 1 férfi táncosja.

Páros : Lassú- és friss csárdásnál.

Csoportos: Lassú- és friss csárdásnál:

- Több pár táncos egyszerre.
- Hármass csárdás (1 férfi, 2 nő)
- Körcsárdás (legáltalánosabb 2 férfi, 2 nő; de többen is lehetnek változó női-férfi nem arányban)

7.1.2 Eszköztudás

1. Mozdulat: A mándoki csárdás mozdulatai közül a legjellemzőbb formák a lépés, ugrás, gesztus, melyek közül az ugrás és a lépés a legdominánsabb. A mozdulatok augmentálása nem annyira jellemző, mint a diminuálás, de az sem túl gyakori.

2. Tipizálás: A táncban megjelenő alapmotívumok:

A magyar néptánc alapmotívumai:

1. A „csárdás lépés” kéttagú mozdulat, amelynek első tagja a 9 főirány valamelyikébe történő lépés, második tagja az előzőhöz lépő láb mellé lépés/zárás. Ezek többszörözéséből jöhet létre a különböző térirányokba történő variálódás.

2. „Lengető” típusú motívum. A lényeges elem, hogy nem a lengető lábhoz (gesztus), hanem a súlyt hordó lábhoz viszonyítjuk a motívum alkotásának formáját. Ennek alapján a súlyváltás 4 tagú, kétszer az egyik lábon, kétszer a másik lábon van lépés/ugrás. A gesztus ehhez képest bármelyik irányba létrejöhet, melynek lényege, hogy a két súlyvétel alatt ellentétes irányú lábgesztusok jelennek meg.

3. „Cifra” típusú motívum. Alapja az előző, lengető típus súlyvételi mechanizmusa. Jellemző és kifejező a paraszti terminológia, amelyben a cifra elnevezései még: háromlépés, hármaslépés, sűrű lépés, gyorslépés, stb. Mivel a „lengető” alaptípusban lehet látni, hogy a kezdő és a végső fázis azonos lábon van (jobb-jobb, vagy bal-bal) a cifra is hasonló elven valósul meg, annyi különbséggel, hogy ritmikai sűrítés/gyorsítás jön létre vagyis az eddigi két mozdulattag közé beékelődik egy harmadik tag is, amely ritmikai sűrűsödést, gyorsítást eredményez, így jön létre az ismert ti-ti-tá, vagy ti-rim-tá forma.

4. Bokázók. Lényege a plaszticitás és a dinamika együttes megjelenése a táncmotívumban. Jellemzője a kéttagú mozdulati kifejeződés. Első tagja egy legato jellegű, egylábas vagy páros támasztékban létrejövő befelé irányú lábforgatás, amely a második fázisban dinamikusan, lökésszerűen parrallel, vagy kifelé forgatásba megy át, és a két sarokcsont dinamikusan összeér. a második fázis lehet talajon, de akár a levegőben is megvalósulhat.

3. Analizálás:

A **csárdás** alapotívum megjelenik „egyes csárdás” (1 lépés-egy zárás) és a „kettes csárdás”(3 lépés 1 zárás) formájában is.

A **lengető** alapotívum megjelenik a férfi és női figurázó részekben. Jellemzően az első fázisa egy féltalppal való érintés a földön valamelyik irányba a 9 alapirányból.

A **cifra** típusú alapotívum a lengető –és bokázó alapotívumok között jelenik meg nagyon ritkán.

A **bokázó** típusú alapotívum megjelenik a férfi figurázó részekben.

Az ugrások közül az **ugrás** típusok mind az öt formája megjelenik a táncban (1. egy lábról egy lábra, 2. egy lábról másik lábra, 3. egy lábról páros lábra, 4. páros lábról egy lábra, 5. páros lábról páros lábra.) Legjellemzőbb az 1. és 4. ugrástípus.

7.1.3 Táncalkalmak

Berecz Annamária ír szakdolgozatában az emberi élet fordulóihoz (keresztelő, legény-és leányavatás, lakodalom, halottbúcsúztató), illetve a munkához kapcsolódó táncalkalmakról (disznótor, tollfosztó, dörzsölő, fonó, taposóbál, aratóbál), valamint a megrendezett táncalkalmakról, a bálokról, de pontos forrást konkrétan nem említ a fejezete után.

Nemes Tiborné Vonó Erika könyveiben található egy kevés forrás a táncalkalmak, táncmulatságok kapcsán:

- A lakodalmi szokásokról való leírásában az éjféli menyasszonytánc és az újasszonytánc kapcsán említi a tánc tényleges mivoltát az író.
- A mándoki Forgách kastély egykori grófjai által rendezett táncmulatságról is közöl egy újságcikket.
- Egy meghívót mutat, melyben a Mándoki Polgári Olvasókör szervez kabaréval egybekötött táncmulatságot 1921-ben.
- Egy színházi est programkönyvét mutatja, melynek végén „*Tánc reggelig!*” mondat áll.
- Nyári lakodalmakkal kapcsolatos fejezetében írja: „*A lány is örült, ha volt valakije, aki őt elviszi a bálba, a fonókba, lakodalmakban táncoltatja...*”

Forgách-kastély szerepe

Kutatások során a táncmulatságok hallatán mindenki a kastélyt emlegette.

A kastély 1752-ben épült. Rengeteg munkahelyet biztosított az építkezés a helyiek számára. A mocsár ellen árokkal és kőfallal vették körbe, s maga a kastély Mária Terézia korabeli kastélyok stílusa szerint épült. Losonczyak majd a Forgáchok tulajdona volt. A Losonczy név Balassi Bálint szerelméről, Losonczy Annáról lehet ismerős az olvasók számára, hiszen az ő családja tulajdona volt az épület. Balassi mellett Forgách Zsigmond is udvarolt Annának, aki vagyoni érdekek miatt Zsigmondot választotta, így lett a kastély a Forgács család tulajdona.

Az 1845-ben született Forgách László a *„mándoki uradalom”* egyik meghatározó alakja, arról volt híres –többek között-, hogy amikor gyermeke született, ültetett egy jegenyefát a kastély udvarán. A gróf nagyon szerette a kényelmet, kastélyát is így rendezte be. Ásatásokat is végeztetett. Nagy műgyűjteményt halmozott fel a kastélyban, különösen kedvelte a festményeket és a régi kutyabőrkötésű könyveket. Gyönyörű virágoskertje volt.

A Tetenke –hegyen villát építtetett, nyári pihenőhely gyanánt. Lovas vadászatokat tartott 63 kopójával. Sokan szenvedélyei miatt költekezőnek tartották. 1875-ben feleségül vette Sennyei Elza bárónőt. A grófnőt megértőnek és jószívűnek tartották az emberek. Férje halála után élvezeti joga volt a birtok felett.

„A mándoki fiatalok, ha szórakozni vágytak, nem volt hol. A grófnő bálakat rendezett a fiatalok számára. A fiatalság, ha mégis egy-egy szórakozási lehetőséghez jutott, rendszerint előkerült a bicska, és verekezésbe torkollott.”

Nyírvidék, 1884. augusztus 31. 35. számából:

„A kisvárdai gazda-kör, önállóvá tételének alkalmából, f. é. szeptember hó 2-án, az ottani várrom alatti térségen, mulattató verseny-futással, és gazdasági állatokra, czikkekre való sorsolással egybekötött népiünnepélyt rendez. A rendezés élén a kör lelkes elnöke gr. Forgách László öméltósága áll. A népiünnepély után, amelyben az ottani önkéntes tűzoltó egyesület is rész vesz, este fáklyás zen, és a várkert termében tánczvigalom leend.”

Mándok történelmében meghatározó szerepe volt a Forgách kastélynak. A község vezetősége nem sokat foglalkozott az itt élő emberek műveltségi szintjének fejlesztésével, szórakoztatásával. A néha átvonuló vándorcirkuszosok mulattatták őket. Emellett a kastélyban rendezett bálokon mulathattak.

Meghívó a Róth vendéglőbe 1921-ben.

1938-ban meghalt Szennyei Elza grófnő. A II. világháború alatt kifosztották a kastélyt, az iparosoké lett 1945-ben. Később, 1948-ban a Gépállomásé, 1960-ban a termelőszövetkezeté és az egyik szárnya az iskoláé. 1962-ben gimnáziummá alakult, mely 10 évig működött.

A mándoki óvoda és bölcsőde jelenlegi igazgatónője Oláh Istvánné, Erzsébet elmesélte, ő annyira emlékszik, hogy egyszer látott viseletbe öltözött leányokat játszani, énekelni a kastélykertben. Olyan szépnek látta, akkora élmény volt ez neki, hogy mai napig is emlékszik rá. (Sajnos a viseletekről, játékokról, énekekről egyebet nem tudott mondani, minthogy gyönyörű szép volt.)

Oláh Istvánné szerint a kastélynak nagyon fontos szerepe volt a táncélet alakulásában. Főként a II. világháború után rendeztek itt bálokat az 1960-as évekig. Általában vasárnaponként tartották a táncalkalmakat, melyeknek többször a legények összekapása, verekedése vetett véget. A '60-as évek után a gimnázium vette át a

kastélyban a „főszerepet”. Ezután már nem rendeztek itt bálakat, hanem főként a kisiparosok, sportklubok báljai voltak divatban.

7.2 MAGYARBŐD

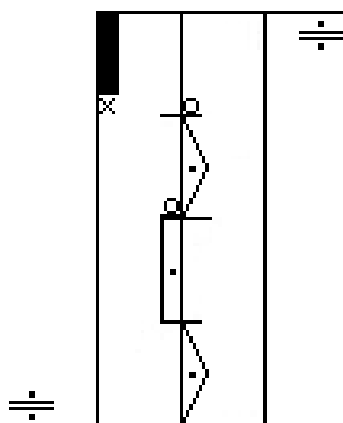
7.2.1 Materiális tudás

HARMÓNIA – TÁNC

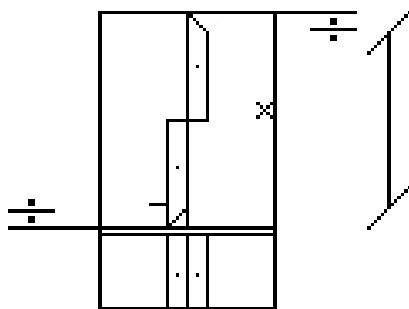
1. Mozgásharmónia

a. *Ritmika*

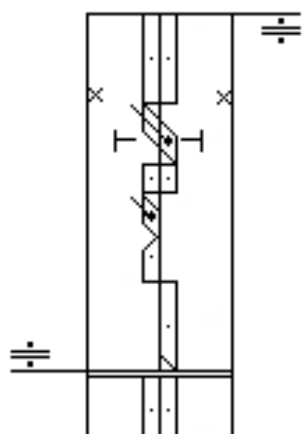
A magyarbődi csárdás zenéje negyedes lüktetésű. A leggyakrabban használatos motívumok a csárdás lépés, forgás, átvető, az ún. „dübörgős” és a bokázó. A csárdás lépés lehet egyes és kettős csárdás is. Az egyes csárdásnak nevezett motívum ♩ ♩ ritmusú váltott lábas lépegetésekből áll.

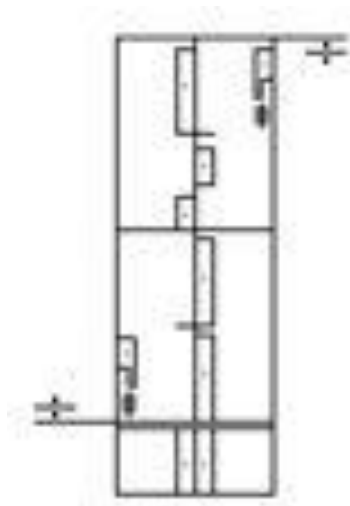
A kettős csárdás ritmikája pedig ♩ ♩ ♩.

A fenthangsúlyos forgás ♩ ♩ ritmusú.

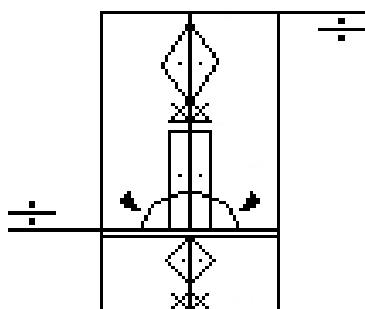

Az átvető motívum - hasonlatosképpen a csárdáshoz - ♩ ♩ | ♩
ritmusú.

A helyiek által dübögősnek nevezett kopogós motívumok ritmikája sokféle lehet. Mindenesetre az alapja két tagú ugrásból áll, melyet azonos lábbal ugrunk. Ezt megismételve a másik lábbal is ♩ ♩ ♩ ♩ ritmust ad ki. Ezek augmentálásával és diminuálásával a következő ritmusképleteket írhatjuk le:

♩ ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩, ♩ ♩ ♩.

A szintén fenthangsúlyos bokázó motívum ritmikája ♩ ♩ .

b. Dinamika

A magyarbődi táncokra alapvetően a nyugodtság, szépség és a finomság jellemző, de természetesen itt is – mint minden

dialektusterületen – jellemző a dinamikusság. Ebben a faluban például a forgás lassítása majd felgyorsítása lehet jó példa. Vagy az, ahogyan felépíti a táncát egy táncos.

Először csárdás lépéssel indít, majd forogni kezd, előjönnek a kopogós és bokázós motívumok majd visszalassítja táncát a lépegetős egyes csárdással és visszatér a kopogós motívumokhoz. Azonban a férfi csapásoknál is fellelhetünk hasonló váltásokat, akár csak azt vesszük figyelembe, hogy egyszer halkabban, egyszer hangosabban üti meg a csizmája szárát. Ezek a dinamikai váltások teszik izgalmassá és feszültté a bődi táncokat.

c. Plasztika

Maga a tánc a fönt és a lent váltakozásaiból áll. A forgás is erőteljes fenthangsúlyos, amit azzal tud a táncos jól kihangsúlyozni, hogy mély térdhajlításokat használ a dallam hangsúlytalan részeinél, a hangsúlyosoknál pedig enyhe féltalpra emelkedik. Azonban a térváltások is megfigyelhetők az archív filmekben.

Ezeket főleg forgással, vagy csárdás lépéssel teszik. Helyet cserélnek egymással, vagy a zenekarhoz közelebb táncolnak, majd onnan – teret hagyva másoknak – eltáncolnak.

2. Szimultaneitás

A táncosnak egyidejűleg sok mindenre kell odafigyelnie a magyarbődi táncoknál. Figyelnie kell a partnerére, a nőnek tökéletesen le kell követnie a férfi mozdulatait. Külön táncolásnál is mindig egymásra figyel a pár. A jó páros mindig tudja a másiktól, hogy mikor mit akar csinálni. Ezt ívják összeszokott párosnak.

A nő kifordításánál egyidejűleg a fenthangsúly erős megjelenése látható, valamint a kézben lévő zsebkendővel való integetés. A férfi csapásolásánál a kéz és a láb ritmikája is különbözhet. Az 1967-es filmen egy nő külön táncolásnál ♩ ♩ ritmusban lép a lábával, mialatt a kezével ♪♪ ♩ ritmusban tapsol, majd azt augmentálja és diminuálja.

3. Szukcesszivitás

A tánc felépítése a dinamikai feszültségen alapszik. Magyarbődön a csárdással kezdik táncukat a táncosok. Majd egyre dinamikusabb motívumok következnek, ilyen az átvető és annak változatai, a forgás és az ún. dobogós motívum. Majd ezek után visszatér a táncos a csárdáshoz és újra elkezdi apránként felépíteni táncát. Vagy a forgás, dobogás, vagy a csapásolás és külön táncolás lehet egy-egy táncos pár táncának csúcspontja.

4. Kapcsolatrendszer

A Kárpát-medence népeinek táncában elsősorban két fontos kapcsolatrendszert kell megemlíteni. A nő és a férfi kapcsolata, valamint a zenekar és a táncos kapcsolata. Nincs ez máshogy Magyarbődön sem, ahol a férfinek feladata a nő megtáncoltatása a nőnek pedig tudnia kell lekövetnie a férfi táncát.

A kölcsönös egymásra figyelés elengedhetetlen a páros táncoknál. Természetesen minél többet táncol együtt egy pár annál kevésbé kell egymásra nagyon figyelni, hiszen egy bizonyos idő után a mozdulatok s azok lereagálása automatikussá válnak.

a. Szóló

Magyarbődön nem fordul elő a tánc szólóban táncolása, hiszen a verbunkot is csoportosan járják a férfiak, a páros táncokat természetesen ketten táncolják valamint a nők karikázója is csoportos formában jelenik meg.

b. Páros

Amint fentebb említettem a páros táncok alapvető eleme az egymásra való odafigyelés, mint a nő, úgy a férfi oldaláról is. Valamint ezzel kapcsolatosan fontos megjegyezni a tartás-ellentartást is, ami megjelenik a páros táncoknál. Tánctanításnál ezek azok az apró finomságok, amiket szerintem a legnehezebb megtanítani, de ha erre ráérezett egy táncos, onnantól kezdve másképp fogja látni a páros táncok mindegyikét.

c. Csoportos

A szomszédos Györkén készült archív felvétel a férfiak által járt verbunkról, ezért nagy valószínűséggel Magyarbődön is táncoltak verbunkot. Az ott élők is gyakran emlegetik, hogy sokszor jártak Györkére a bálba és az ottaniak is szívesen mulattak Magyarbődön. A verbunkot a férfiak közös tánca volt, a karikázó pedig a nőké. A karikázót a bálók szüneteiben járták, a falusi asszonyok elmondásai szerint akár órákig és képesek voltak karikázni. Páros táncolás közben is előfordul, hogy kisebb nagyobb körökbe összekapaszkodva együtt forognak majd a kört megállítva a kopogós vagy bokázó motívumokat táncolják.

7.2.2 Eszköztudás

1. Mozdulat

A helyiek által dübögősnek/dobogósnak nevezett ♩ ♩ ♩ ♩ ritmikájú motívumot választottam, ami alapja a magyarbődi csárdásoknak, ráadásul a karikázóban is előforduló motívum.

2. Tipizálás

A motívum alapja a ♩ ♩ ♩ ♩ ritmikájú motívum, amely két azonos lábra történő ugrást jelent. (Jobb-jobb bal-bal). Ha ebből az egyik ♩ -et diminuáljuk, ♩ ♩ ♩ ♩ ritmikájú motívum jön létre. Majd ezt mindkét oldalra is eltáncolhatjuk ezzel is díszítve a táncunkat.

3. Analizálás

A motívumot táncolhatjuk karikázóban, gyorsabb tempójú dalok éneklése alatt a kör középpontja felé táncolva. Táncolhatjuk párunkkal vagy lapocka-vállfogásban, vagy kézfogással.

Ilyenkor a férfi és a nő is jobb lábával kezdi a motívumot, mégpedig ezt úgy éri el a férfi, hogy a nőt erőteljesen irányítja. Vagy a kezével a Vasil Imre bácsi által ismert kézmozdulatot használja. Kézfogásnál a kezet megrázza ♩ ♩ ♩ ♩ ritmusban.

7.2.3 Táncalkalmak

Bál

Régen a legények szervezték meg a bálakat. Ők hívták meg a muzsikusokat, ők intézték el a helyszínt, ők fizették ki a költségeket. A kocsmában mulattak, vagy később, amikor már szlovák iskolába jártak a gyerekek, a magyar iskolában. Gyerekeknek bált nem rendeztek, ők a majálisokon szórakozhattak.

Gyerekként elmentek a bálba, elbújtak és onnan figyelték, ahogy a nagyok táncoltak. A fiatal lányok csak konfirmáció után mehetek a mulatságba.

Konfirmáció vasárnapján délután már mentek ki a nagylányokkal a rétre, este pedig a bálba. Ha mégis elmentek az egyházi tagfelvétel előtt és a tanító rajtakapta őket, büntetést kaptak. Kocák Jolit egyszer észrevette a tanár, és százszor le kellett írnia szlovákul az alábbi mondatot: *„Amíg iskolaköteles vagyok, nem vehetek részt semmilyen esti mulatságban.”*

Margit néni kétféle táncot említ meg: a csárdást és a polkát. Nem volt megszabva, hogy melyikkel kezdik a bált, melyikkel fejezik be. Egy cigánybanda volt Magyarbődön, azok jártak a közeli falvakba is muzsikálni, pl. Csákányba. Olyankor sokszor szekéren vagy gyalog, dalolva mentek haza a zenészekkel.

Az ő tudásuk sajnos nem öröklődött tovább. Napjainkban nem működik a magyarbődi cigánybanda. Györkén is volt egy banda, de a legjobb zenészek Magyarbődön voltak. A zenészek mindig azt húzták, amit a falusiak akartak. Húztak egy kis pénzt a vonóba, és már játszották is a kért nótákat.

Apukájával és bátyjaival is sokszor táncolt Ceranko Margit a bálokban vagy lagzikban. Ők tanították sok mindenre. Bár elmondása szerint nem kellett őt sokat tanítani, mert addigra már minden lépést és motívumot ellesett. Gyerekkorukban fiúkkal sosem gyakoroltak. A lányok csak egymással táncoltak.

A hagyomány szerint a fiúkat legénykorukban felemelik a bálban, azután már csatlakozhatnak a férfiakhoz. Miután felemelték őket, felkérnek egy-egy lányt, és a banda csak nekik muzsikál. Rá két hétre a lányoknak zsebkendőt kellett ajándékozniuk annak a fiúnak, aki felkérte őket az emelés estéjén. A legények felnőtté avatására kb. 18 éves

korukban került sor. Akkor már ők is mehettek dalolni a többi férfival a cigánybandához.

A bál szüneteiben a lányok mindig karikáztak. Akár órákig is eldalolgattak. Amikor befejeződött a karika, és elkezdte húzni a csárdást a cigányprímás, szétesett a karika és egy sorba álltak a lányok. A fiúk felkérték őket: „*Szabad?*”. Ha nem ment el a lány, kimuzsikálták őt.

Egyszer Margit nénit is kimuzsikálták. Amikor negyedszer ment őt felkérni ugyanaz a fiú, nem ment el vele. Mással is akart táncolni, meg amúgy is össze-vissza taposta a lábát a fiú, mert nem tudott jól táncolni. Amikor megszólalt a mars, már tudta, hogy ez neki szól, de nem ment el, mert az unokatestvére lagzijában voltak. A rokonság megvédte őt, még verekedtek is. Mihóknak joga volt a lagziban maradni, nem muzsikálhatták ki. A fiúnak kellett elhagynia a lakodalmat. Ceranko Margit akkor 17 éves volt. Máskor, amikor a bálban valakinek marsot húztak, az elszaladt rögtön, mert hatalmas szégyen volt.

Kocák Joliék idejében már nem volt szokás a lányok kimuzsikálása. Marsot a bál végén is húztak, azzal jelezték, hogy menjen mindenki haza, azaz mars, haza. Olyankor gyakran énekelték a „*Haza lányok, haza, haza már...*” kezdetű nótát. Csak egy hangon játszották a marsot a zenészek, nem lehetett arra táncolni.

Ha a bálban épp nem táncoltak, se nem karikáztak, akkor a daloltak, nótáztak. Ceranko Margiték csak a magyar nótákat részesítették előnyben, míg Joli néniék már szlovák énekeket is daloltak a karikázóban is és a nótázások alatt is. Ez időrendileg nagyjából az után jött divatba, miután Margit néni férjhez ment, tehát 1949 utáni években.

Az asszonyok azért jártak a bálba, hogy megfigyeljék a fiatalokat. Egyik sarokban a leányok, másik sarokban a legények, körben pedig az

asszonyok álltak vagy ültek. Megfigyelték, hogy ki kivel mit és hogyan táncol, kinek milyen ruhája van stb. Majd másnap ezeket részletesen átbeszélték egymás közt. Ha egy fiú haza akarta kísérni a lányt, a lány anyja elment velük. A kapu megcsókolhatta a lány arcát, majd vissza kellett mennie. Senyo Joli apjától egyszer megkérdezte egy legény, hogy maradhat-e még 10 percig kint a lánya. Megengedte, de mivel Joli néninek nem tetszett a fiú, ezért bement hamar. Kocák Jolihoz egyszer jött egy lánykérő Bösztörből. Nem akart ő semmit tőle, még fiatal volt, s mondta, hogy lesz neki szeretője Bődből, ha majd akarja. Mégis beküldték őket egy szobába, hogy megbeszéljék. Amikor kijött, az anyja megkérdezte: „széna vagy szalma?”. Erre Joli néni azt válaszolta „secska” (bárgyú). Ha szénát mond, azzal igent mond. Ha szalmát, azzal nemet.

Amint Senyo Joli meséli, jártak a szomszéd falvakba is bálba. Györkére, Csákányba, Szinyére, Györgyibe... Olyankor mindig csapatostul mentek. Ezekből a falvakból sokszor voltak legények a magyarbődi bálokban is. Ha a bődi fiúk nem kérték fel a bődi lányokat, ott voltak a szomszédos falvak legényei, akik örültek, hogy bődi lányokkal táncolhatnak. A lányok is örültek, hogy volt, aki felkérje őket táncolni.

Régebben, Ceranko Margiték idejében Györkére jártak sokat bálba, akkoriban ott református magyarok éltek. Szépen tudtak énekelni és táncolni. Csákányba is jártak bálba, de ott csak szlovákok voltak, viszont az ottani fiúkkal is jó volt a táncot járni, és énekelni is tudtak. Szinyére ritkábban jártak, Györgyibe pedig talán egy évben egyszer volt bál, mert kis falu volt.

Ceranko Margit legjobban a csákányi legényekkel szeretett táncolni. Állítása szerint ők nagyon jól tudtak dalolni meg táncolni is. Amikor megtudták, hogy jönnek, már alig várták az estét, mert tudták,

hogy nem fognak ülni, csak táncolni egész este. Csákányban kevés volt a lány és sok a legény, ezért ők gyakran jártak Magyarbódre a bálba. Olyankor már polka is volt, de a csárdást mindenki jobban szerette. Sok legény járt Csehországba dolgozni, onnan vitték haza a polkát. Eldúdolták a polka dallamokat a cigánynak, és az már húzta is.

Cigányok is elmentek a bálba, de ők csak külön táncoltak. Sosem vegyültek a parasztokkal. Énekeltek is, de csak külön maguknak. Később átköltöztették őket a mezőre.

Böjt alatt sosem rendeztek bált. Nem énekeltek, nem táncoltak és nem is karikáztak. A böjt előtti utolsó bálra a lányok fánkot sütöttek, nyulat vágtak. Nagy mulatságot csaptak olyankor. A legtöbb lakodalom farsangkor volt.

A farsang mozgó ünnep. Vízkeresztől (jan.6.) hamvazószerdáig tart. Hamvazószerda a húsvét ünnepet megelőző 40 napos böjt kezdete. Húsvét ünnepe a tavaszi napéjegyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnap. Ezért egyik évben sem esik ugyanarra a napra sem a húsvét, sem a hamvazószerda. Így tehát tudatában vagyunk annak, hogy létezik rövid és a hosszú farsang is.

Magyarbódön, ha rövid farsangkor volt a lakodalom, arra azt mondták, hogy a csúnya lányoké, ha hosszú farsangkor, az a szép lányoké. Mert ha rövid a farsang, nincs sok idő választani, azt kell elvenni, aki van. Ha hosszú a farsang, kedvükre válogathatnak a fiúk, s letéphetik a legszebb virágszálat. Bőgő eltemetése Bódön nem volt szokás. Az inkább katolikus falvakban volt hagyomány, de Magyarbód református falu volt.

Pünkösöd előtti szombaton volt a májusfaállítás. Minden konfirmált lánynak vittek májfát. A lány szülei fizettek a fáért, mert a legények fizettek a zenészeknek, illetve Kocák Joli idejében a traktorért, amivel mentek. Ez már Kocák Joliék idejében történt. Margit néniék

még szekérrel jártak. Azok a lányok, akinek a szülei megfizették a májusfát, ingyen mehettek a bálba.

Vőfélytánc

A idősek történetei szerint éjfélkor, vagy még annál is később került sor a kontyolásra. Az öregebb nyoszolyó – akit arról ismerünk meg, hogy két szalag van keresztül kötve a mellkasán – kontyozta a menyasszonyt. Ő volt a legközelebbi női rokona a menyasszonynak.

A kontyozás már a férj házában történt. Egy szoba közepére tettek egy széket, arra ültették a menyasszonyt. Az asszonyok körben ültek vagy álltak és pajzán nótákat daloltak. Az öregebb nyoszolyó késsel a kezében táncolta körül a menyasszonyt, majd jelzés képpen azzal vágta le a pártát a fejéről. Ezt hívták vőfélytáncnak. Majd kontyot kötött a fejére, de a többi asszony le próbálta húzni, hogy tovább tartson a leánysága. Később az öregebb vőfély táncolt az öregebb nyoszolyóval, az új asszony pedig a férjével. Az asszonyok még mindig csúnya nótákat énekeltek.

Verbunk

Margit nénit arról kérdeztem, hogy volt-e verbunk a faluban. Azt felelte, hogy nagyon régen volt, de arra ő sem emlékszik, csak hallott róla. Amikor Györkére jártak bálba, ott táncolták a legények, de csak ott. Györkén 1969-ben készült egy gyűjtés.

Akkoriban még járják a verbunkot. Megfigyelhető, hogy a verbunknak nincs kötött szerkezete. Szólisztikus elemeket hordoz, jellemzőek a bokázók, különböző ritmusú sarkazók és ritka, de előfordulnak csapásoló motívumok is. Ha a közeli Györkében járták a

verbunkot, akkor nagy valószínűséggel a bődi legények is táncolták azt, mivel gyakran mulatott együtt a két falu.

Karikázó

Az északkeleti körtánc három fajtáját ismerhetjük meg Martin György: Énekes körtáncok című könyvéből: 1. A szűkebb értelemben vett énekes leánykörtánc. 2. A párválasztó körtánc. 3. A körcsárdás.

Amint Martin György írja az északkeleti területen a karikázókat általában csárdás dallamokra járták, amelyek az énekes körtáncok új stílusát bizonyítják. Egy magyarbődi karikázó szerkezetileg lassú sétából, csárdás lépésekből, forgásokból és dobogásokból áll. Ezek a táncrészek egy táncfolyamatban többször ismétlődhetnek (kivéve a lassú sétát, mert az csak a körtánc elején, esetleg a végén fordul elő). Tehát egy karikázó több kis ciklusból épül fel. Egy ilyen ciklus viszonylag rövid ideig bontakozik ki, mindössze 3-5 dallamstrófa alatt ér véget. A lassú és a friss rész nem különül el egymástól.

A főbb szerkezeti típusokon belül több féle körmozgást ismerünk: balra haladó ingamozgás, szűkülő-táguló körmozgás balra haladással, helyben mozgás (kopogós motívumokkal), balra haladó nyitó-záró lépés. Legjellemzőbb mozgás a balra haladó forgás. Magyarbődi karikázó minden előforduló táncrészt magába foglal: egy lépés, kopogó, gyors forgás, az elütő jellegű válltánc és a ki-be ringó belépő is megfigyelhető egy-egy körtáncban.

Ritkaságnak számít északkeleti karikázók között a válltánc. A válltáncot általában egy fentebb említett ciklus lezárásaként járták, vagy a teljes karikázó folyamat végét is jelentheti. Ilyenkor a hagyományos kör közepe felé irányuló összekapaszkodási forma megváltozik. Helyette egymás vállát fogják meg és menetirányba

sétálva vagy futólépésekkel haladnak. A kör haladásának irányát fél fordulatokkal megváltoztatják, mialatt tapsolnak.

Érdekesség még, hogy Magyarbördön két különböző tempójú, vagy témájú dallam között rövidebb-hosszabb szünetet tartanak. Az ének egy rövid időre leáll, de a tánc folytatódik tovább.

Erősen érezhető a szlovák hatás. Ez azzal is bizonyítható, hogy a Magyarbördön és Györkén is közkedvelt „*menyecskeforgatás*” dallam szlovák lakodalmakban is gyakran játszott nóta (Hej, menyecske...). Alátámasztja ezt az a tény is, hogy az 1950-es évektől a magyar énekek között megjelenik 1-2 szlovák dal is, amelyeket ugyanarra a dallamra énekelnek, amelyre a magyart.

„Hej, menyecske, menyecske!

Hej, menyecske, menyecske!

Miért vagy olyan szépecske?

Azért vagyok szépecske,

Mert a szemem kékecske.”

(A menyecske és a férj közös tánca alatt énekelték a lakodalomban)

Adatközlő:

Ceranko Margit, 2015

Ceranko Margit és Kocák Jolán emlékei a magyarbódi karikázóról

Ceranko Margit történeteiből tudjuk, hogy régen nagyon szerettek a fiatal lányok együtt énekelni, karikázni, táncolni. Annak idején, ha vasárnap nem rendeztek bált, a lányok a falu aljából indultak meg énekelve egészen a rétig vagy a falu közepéig. Aki meghallotta az éneket, az gyorsan felöltözött és szaladt ki a többi lányhoz. Egy bizonyos idő után már tudták, hogy mikor indulnak meg a fiatal lányok. Cerankoné is sokszor már felöltözve várta az ablakban a többieket.

Kocák Jolán

Amikor beértek a falu központjába, ott leültek a rönkökre és úgy énekeltek, amíg bírtak. Páran felálltak és az úton karikázva folytatták az éneklést, majd ha megunták, visszaültek. Hamarosan a fiúk is megérkeztek és együtt énekeltek tovább, néha táncoltak is. Sokáig kint voltak és daloltak. Hazafelé is énekelve haladtak, mindenki a maga házánál elbúcsúzott és hazament. Addig énekeltek, míg mindenki haza nem ment.

Később, amikor megépült a kultúrház, oda kezdtek járni. Az új helyszínt átvette az utca és a rét szerepét. Kocák Joliék fiatal lánykorukban sokat jártak a hídra vagy szőlőhegyre karikázni. Úgy is hívták a szőlőhegyet, hogy pityegő. Sétával kezdték a karikázót és azzal is fejezték be.

Ceranko Margit

A „*Karikázni*” kifejezés helyett azt is mondták, hogy „*Gyerünk körbe!*”, vagy „*Gyerünk körbe táncolni!*”. Ha sokan voltak, több kört is alkottak koncentrikus körökbe rendeződve. Volt olyan is, hogy a körbe bement két lány és ott táncoltak. Majd jött egy másik pár, akik leváltották őket. Ők dobogót táncoltak vagy forogtak, attól függött, hogy épp milyen dalt daloltak.

Nem volt megszabva, hogy mivel fejezzék be a karikát. Vagy jött a cigány és elkezdte húzni a csárdást, vagy maguktól abbahagyták. Akár reggeltől estig is eldaloltak volna, annyi nótát ismertek a lányok.

A zene és a tánc szerves része volt a mindennapjaiknak. Szombatonként sokszor mentek az Ósva patakhoz fürdeni és énekelni. A fonóban is énekeltek, de végig ültek és fontak – sosem karikáztak. Több csoportba szerveződtek a falusi lányok. Margit néni 7 másik lánnyal volt egy csoportban, akikkel mindig együtt jártak mindenhova. Együtt fontak, együtt jártak iskolába, együtt jártak a patakra stb. Mindig

valamelyik lány házában volt a fonó hely, ami a közös dalolás egyik legfontosabb színhelye. A falu aljából mentek sorba fölfelé. Később jöttek a fiúk is. Egész éjjel daloltak. November elejétől karácsonyig, majd a farsang végéig minden nap jártak a fonóba.

Többszólamúság

Amikor az asszonyokat a többszólamúságról kérdeztem, azt felelték, hogy mindig is terceltek, már a nagyanyjuk is, ők pedig az őseiktől tanulták. Feltehetőleg szlovák hatásra alakulhatott ki a több hangnemben való dalolás. Érdekes, hogy Martin György az Énekes körtáncok c. könyvében ezt nem említi meg. Ez számos kérdést merít fel bennem. Mikor Martin György ott járt, nyilvánvalóan hallotta hogyan énekelnek és kétségtelenül feltűnt neki a tercelés... akkor miért nem írta meg? Erre sajnos sosem kapunk már választ.

Ebben a fejezetben egy olyan dologra szeretném felhívni a figyelmet, ami lehet, hogy sokak számára meglepő és új lesz, de úgy érzem, fontos megemlítenem. Manapság, ha egy koreográfus vagy énektanár magyarbődi karikázót, ill. énekeket tesz színpadra, sajnos előfordul, hogy annak nem az eredeti, hagyományos formáját mutatja meg a nézőközönségnek. Az embereknek oly mértékben tetszik, hogy több szólamban lehet énekelni a falu énekeit, hogy gyakran túlzásokba esnek. Ezt egy példán szeretném szemléltetni. Megkértem Tóth Ádám, prímás barátomat, hogy jegyezzen le két nótát. Az eredmény magáért beszél.

A felső sor lejegyzése az Új Pátria sorozat, Kassa vidéke lemezéről való, ahol Ceranko Margit és Kocák Jolán éneklik az, *Ej, a titkos szerelem...* c. dalt. A felvétel 2001-ben készült a Fonó Budai Zeneházban. Az alsó soron látható, egy interneten talált felvételen két fiatal lány

éneke, akik ugyanezt a nótát adják elő. A videót 2008 márciusában töltötték fel a világhálóra.

Azoknak is világos, akik nem ismerik a kottát, hogy a két előadás számos helyen eltér. Legfeltűnőbbben ez a második sorban mutatkozik meg, ahol megfigyelhető, hogy az asszonyok egyáltalán nem énekelnek más szólamban. Csak az alap dallamot dalolják, míg a másik két lány négy helyen is díszíti énekét.

Egy másik zenész barátomnak, Bíró Istvánnak is megmutattam a két felvételt. Elmondása szerint őt is meglepetésként érte az adott dal eredeti interpretációja, mivel az ő fülében is rögzült már a néptáncmozgalomban annyit hallatott „*magyarbődi népdal*”. Nagyon örülök, hogy ennyire elterjedt már a néptáncmozgalomban felvidék egy kis falujának tánca és éneke. Másrészt fontosnak tartom egy koreográfia, karikázó vagy ének mélyreható, alapos megvizsgálását, elemzését és tanulmányozását az elkészítése előtt.

Nem nehéz olyan felvételeket találni, melyeken a hagyományőrzők énekelnek, mivel szerencsénkre ma is élnek és híven tükrözik hagyományaikat szerte a Kárpát-medencében. Legyünk igényesek ezekkel az apróságokkal szemben is.

8 Táncelemzés

8.1 MÁNDOK

A csárdás

„A csárdás a romantikus kor jellegzetes új stílusú páros tánca, amely elnevezését a csárdáról kapta... A csárdák a XIX. század Magyarországnak jellegzetes létesítményei voltak... A csárdabeli időzítés alkalmat szolgáltatott a parasztságunk számára a napi hírekben való tájékozódásra, értesülésszervezésre, valamint a távolabbi vidékek népével való érintkezésre.”

Úgy, ahogy az egész Kárpát-medencében, Mándokon is fontos szerepet töltött be a tánckultúrában a csárdás. Az itt élő magyarság szinte csak ezt a táncípust alkalmazta. Ez több archív filmmel is bizonyítható. A régi stílusú táncokat csak a cigányság táncaiban fedezhetjük fel.

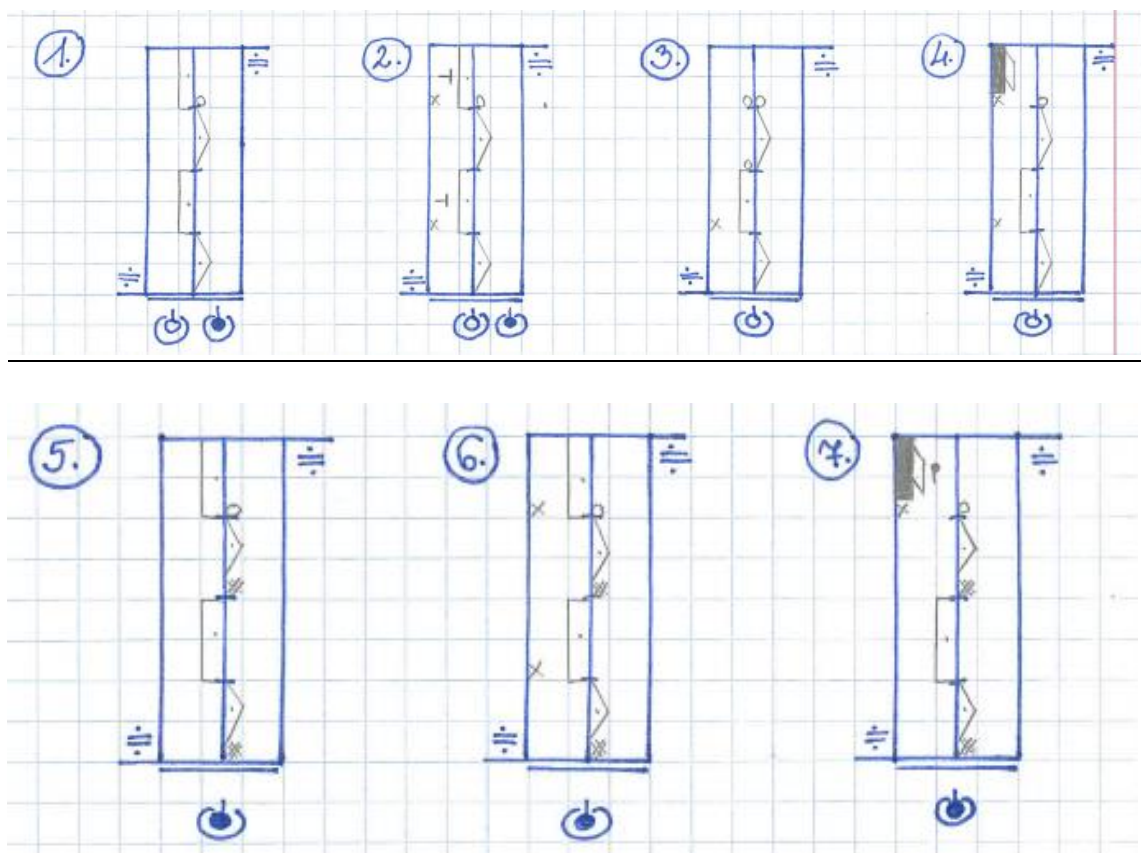
A lassú és a friss csárdás sem különül el egymástól nagyon éles vonallal, ami a tempójuk által is bizonyítható, hiszen a lassú csárdás tempója $a = 150$ a friss csárdásé pedig $a = 170$. A dallamanyaguk is megegyezik, csupán a kíséret tér el egymástól, hiszen a lassú csárdás kísérete dűvő, míg a friss csárdásé esztam.

Maga a csárdás egyszerűbb motívumokból épül fel, amiket nagyon színesen variálnak tánc közben.

Mándoki csárdás motívumcsaládjai:

- kettes csárdások
- egyes csárdások
- forgás
- figurák (ezen belül női és férfi figurák)
- a csárdás egyedül férfi figurái
-

Kettes csárdások:

A nő és a férfi táncában is többféle variációban, többféle „díszítéssel” volt jelen.

A nő és a férfi által is táncolt változat (2. motívum): A legegyszerűbb formához képest (1. motívum) táncolták a 2. és a 4. fázisban zárás helyett nyitott I. pozícióban, valamint kis térdhajlítással.

A nő által táncolt változatai: Az 1. motívumhoz képest a 4. fázisban a mellé zárás elmarad, mert már a 2. fázisban történő lépés - kis térhajlítással - után az adott láb helyben marad és a 3. fázisban tulajdonképpen egy II. pozícióba történő kilépés van. (3. motívum) Valamint „díszítésként” megjelenik az is, hogy a 4. fázisban a mellé zárás helyett a bokájához húzza a lábát kifordított lábfővel. (4. motívum)

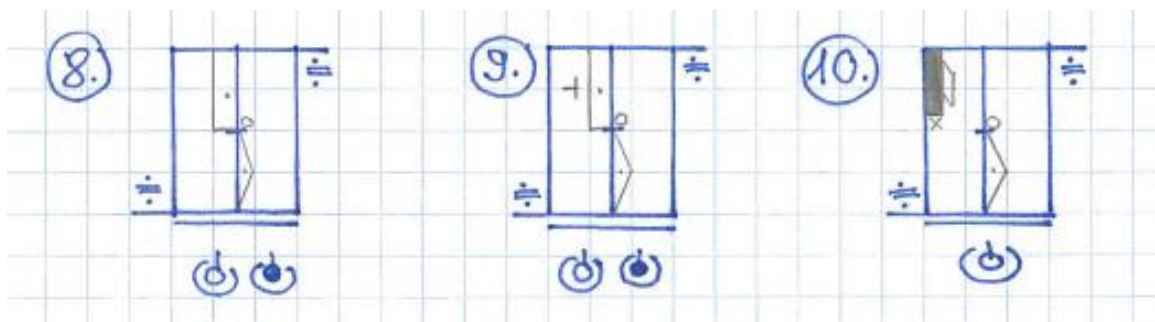
A férfi által táncolt változatai: Az 1. motívumhoz képest kisebb lépéstávolsággal táncolja el. (5. motívum) Az 5. motívumhoz képest a 2. és 4. fázisban kis térdhajlítással táncolja. (6. motívum) Illetve a 6. motívumhoz képest csökken a lépéstávolsága. (7. motívum)

A kettes csárdásokat többféle összekapaszkodási módokban alkalmazzák: zárt, félig nyitott és keringő fogásban.

A kettes csárdások táncolásakor mindig szimmetrikus a nő tánca a férfiéhoz képest. Tehát ha a férfi jobbra kezdi a csárdást, akkor a nő balra.

Előfordul még az is, hogy a férfi a két kezével mozgatja a nő törzsét. Ha jobbra lép a jobb kezével, ha balra lép, akkor a bal kezével húzza/fordítgatja maga felé. Ilyenkor a nő törzse balra lépésekor bal előre, jobbra lépésekor jobb előre fordul.

Egyes csárdások:

A kettes csárdásokhoz képest kevesebb variációban táncolják. A legegyszerűbb 8. motívumhoz képest a nő és a férfi táncában is megjelenik a nyitott I. pozíció a 2. fázisban a mellé zárás helyett (9. motívum). Valamint szintén 2. fázisban a mellé zárás helyett a bokájához húzza a lábát kifordított lábfővel, mint a kettes csárdások 4. motívumában (10. motívum).

Az egyes csárdás a lassú és a friss csárdásban zárt összekapaszkodásban fordul elő a leggyakrabban. A nő és a férfi mindig asszimetrikusan táncolják ezt a motívumot. Az is előfordul, hogy folyamatosan egy irányba haladnak a csárdás motívummal. A friss csárdásban általában pihenésképp alkalmazzák az egyes csárdást. Továbbá előfordul még a körcsárdásban, tánckezdő funkciója is van, valamint ritkán a forgás és a figurázó részek között is alkalmazzák.

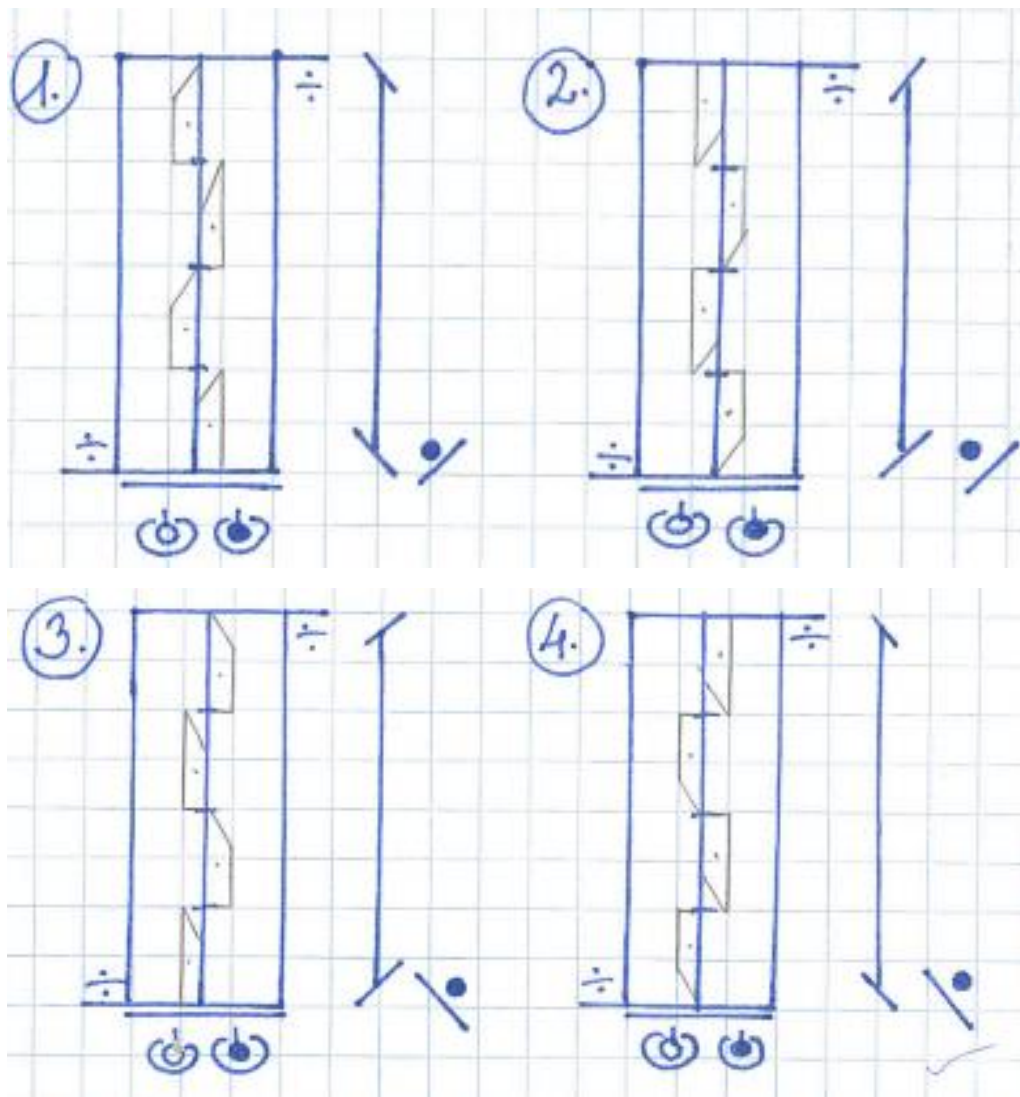
Az egyes és a kettes csárdás egymás után közvetlenül nem jelenik meg a táncban. Vagy a kettes vagy az egyes csárdás motívumokat táncolják és utána forognak vagy figuráznak, majd utána visszatérhetnek vagy az egyik, vagy a másik motívum fajtához.

Forgás:

A kettes- és egyes csárdás motívumokon kívül a tánc egyik legfőbb eleme a forgás. Megjelenik a lassú és a friss csárdásban, a körcsárdásban és a hármás csárdásban.

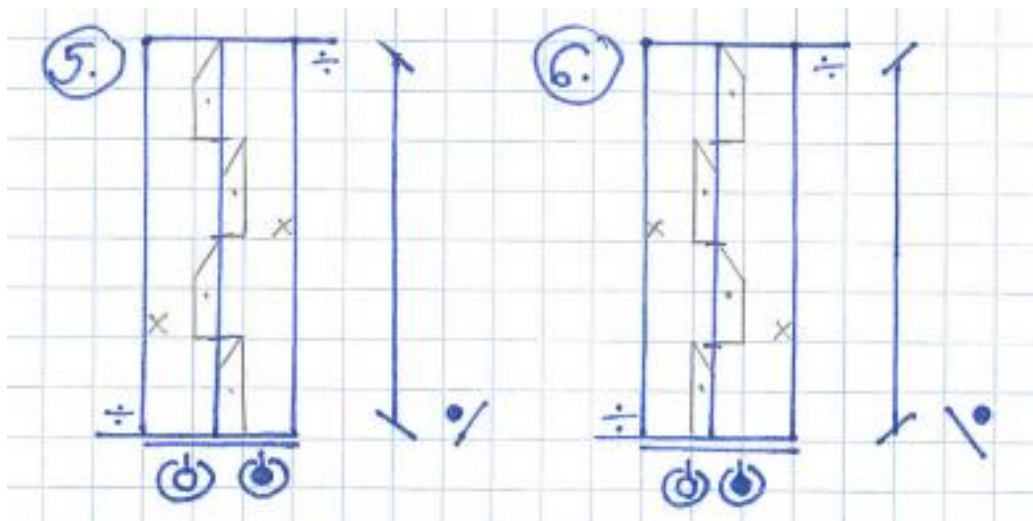
Formái:

Forgás közben mindig köríven haladnak. Gyakran forognak balra (jobbra keringés) és jobbra (balra keringés) is.

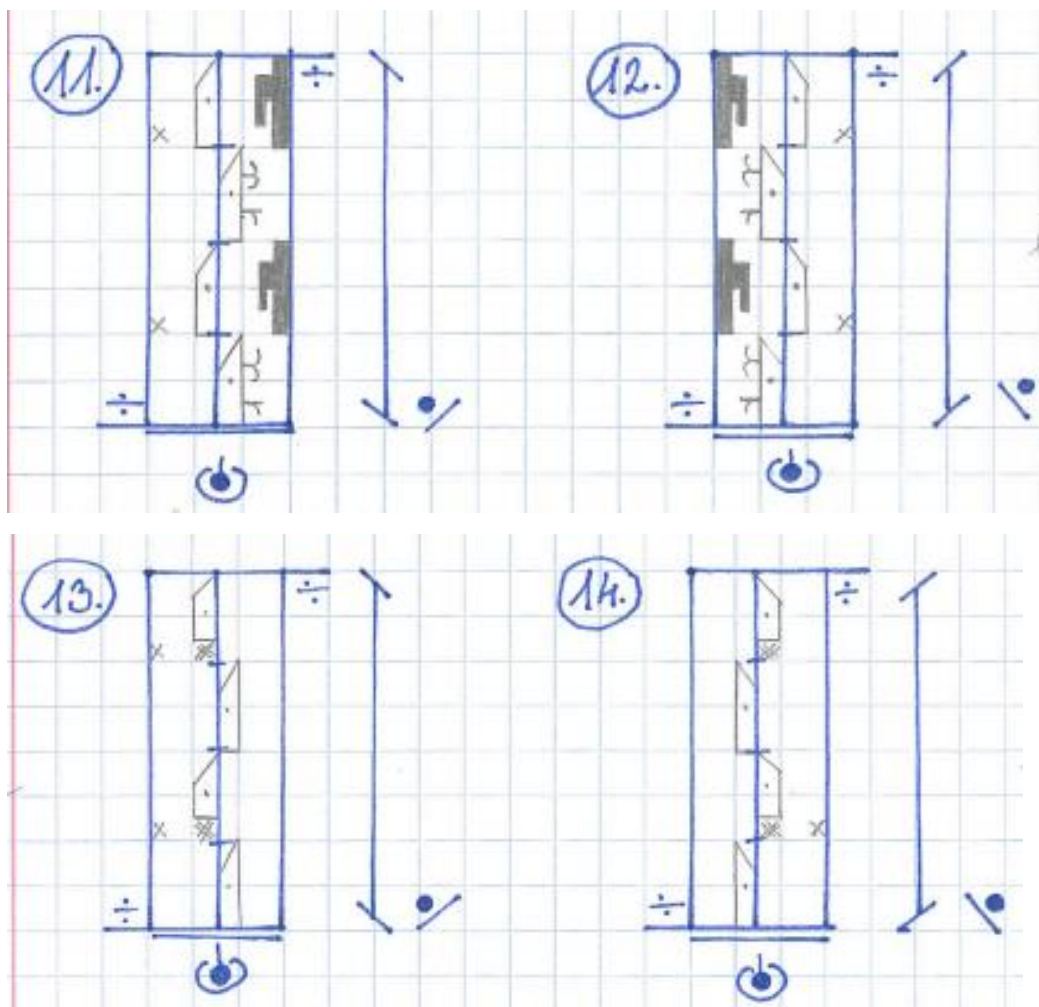

A legegyszerűbb forma, mikor a kör ívén természetes lépésekkel - normál lépéstávolsággal, térd természetes nyújtottságával – haladnak. (1. és 3. motívum) Ebből van, hogy a férfi ellentétes irányba átfordítja a nőt. Ha például jobbra forognak (1. motívum) akkor mindketten a „8”-as sugárfrontban táncolnak, átfordítás után pedig a „2”-es sugárfrontba kerülnek át, miközben a forgás iránya ugyanúgy marad a jobbra, csak épp rézsút hátra irányba történnek a lépések. (1. és 2. motívum) Balra forgásnál fordítva történik. (3. és 4. motívum) A 2. és 4. motívumhoz képest van, hogy nem lépéssel haladnak rézsút hátra, hanem ugrással

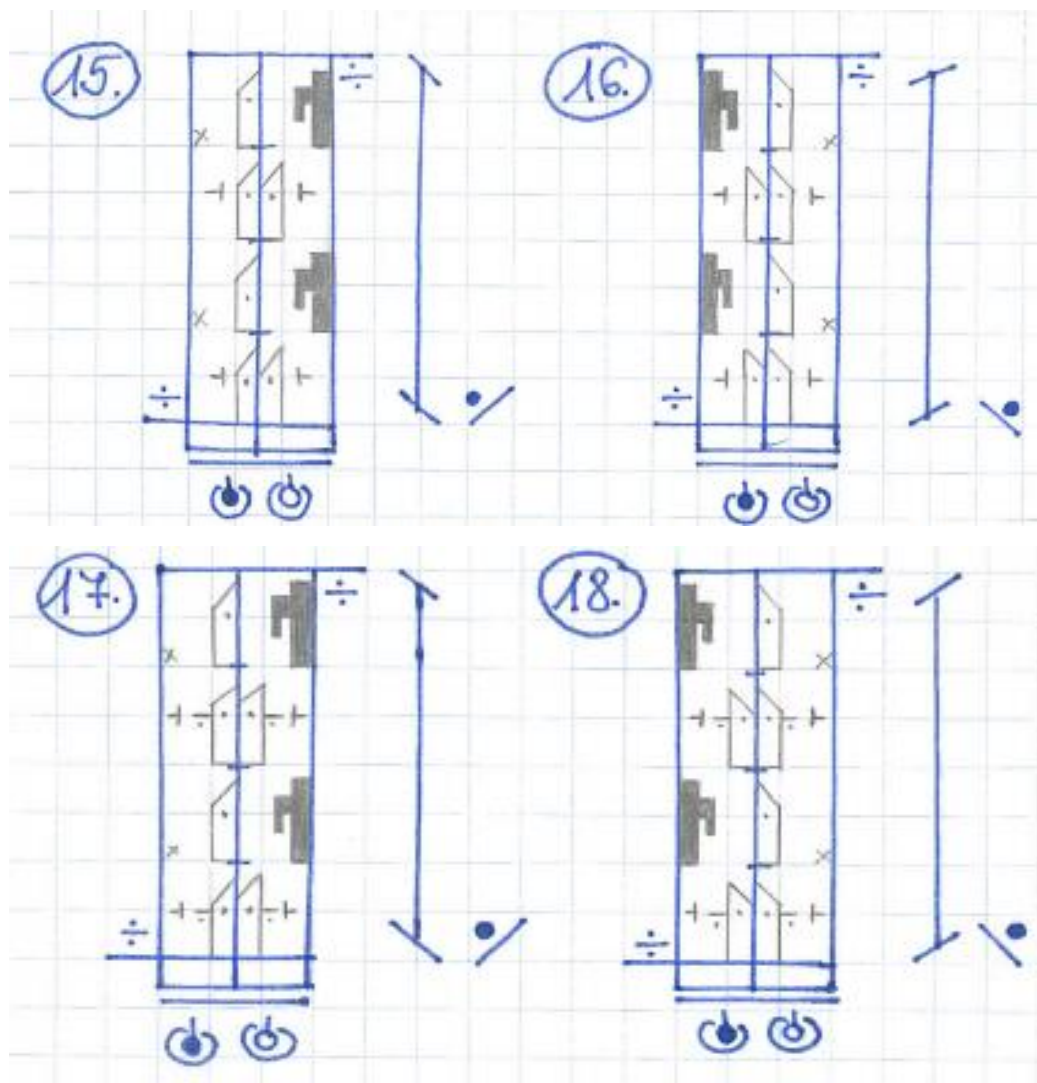
minden fázisban, miközben a szabadláb lábszára mélyen hátra emelkedik.

Mindkét nemnél megjelenik az a variáció, amikor a 2. és a 4. fázisban kis térdhajlítással lépnek. Az 1. és a 3. fázisban pedig marad a térd természetes nyújtottsági állapota. Ennek eredményeképp kialakul mondhatni egy fent hangsúlyos táncolás. Amit nem az eredményez, hogy a hangsúlyos zenei egységekre pluszban rányújtanak / feszítenek térdből, hanem a mellékhangsúlyos zenei egységekre kissé hajlítanak térdből.

A férfiak táncában a következő variációk lehetségesek: az 5. és 6. motívumhoz képest, az 1. és 3. fázisban alacsony sarokról gördül a talpára, illetve a 2. és 4. fázisban a szabadláb lábszárát mélyen hátra emeli. (11. és 12. motívum) A másik - szintén az 5. és 6. motívumhoz képest viszonyítva – amikor a 2. és 4. fázisban a normál helyett igen ki lépéstávolsággal lép. Ekkor kevesebbet halad a forgás közben, mint a nő, így a kettejük közti kör-középpont eltolódik a férfi felé kicsit. (13. és 14. motívum)

A 15. , 16. , 17. és 18. motívumokat inkább a friss csárdásban használják a férfiak is, nők is. Az 1. és 3. fázisban egy páros lábú ugrás történik nyitott első pozícióba, a 2. és 4. fázisban szintén ugrás van, de 1 lábra ki térhajlítással, miközben a szabadláb lábszára mélyen hátra emelkedik. (15. és 16. motívum) Ehhez képest még annyi változás lehet, hogy az 1. és 3. fázisban történő páros lábú ugrásnál alacsony féltalpra ugranak. A nőknél gyakoribb példa, mint a férfiaknál. (17. és 18. motívum)

Forgás-irányváltás: Mindkét irányba forogtak Mándokon, sokszor egymás után többször is forognak egyik majd másik irányba. Irányváltáskor egy szűk II. pozícióban megállnak, majd tovább indulnak a másik irányba. Mindkét irányba így váltanak irányt. Fontos, hogy a forgást mindig a külső – forgás irányának megegyező – lábbal kezdik el.

Figurázás:

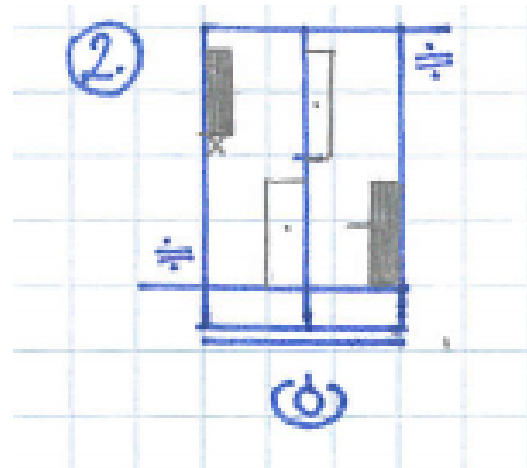
A csárdásban a kettes- és egyes csárdások és a forgás mellett a tánc fontos része a lábfigurázás. A táncot általában a kettes csárdásokkal kezdik majd a továbbiakban felváltja egymást a forgás és lábfigurázás.

A női és férfi lábfigurákról elmondható az egyszerűség, mégis elég színesen jelennek meg a táncban. Ügyesen kombinálják a különböző motívumokat.

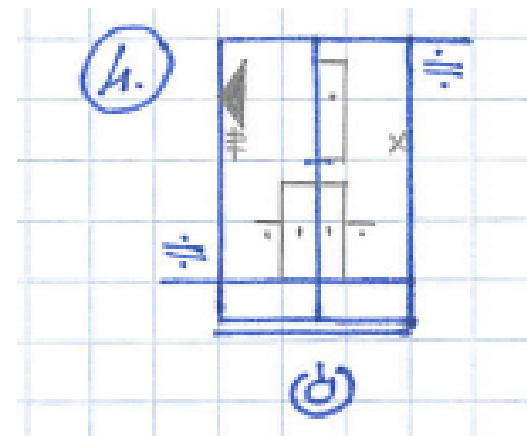
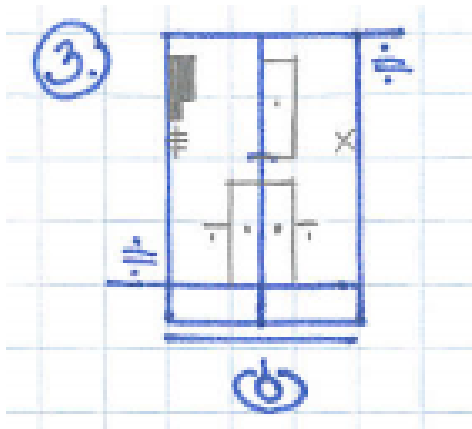
A figurázás megjelenik a lassú és friss csárdásban, a hármas csárdásban, a körcsárdásban és a csárdás egyedül során, amit természetesen csak férfiak táncoltak.

Az összekapaszkodás lehet zárt, félig nyitott, a körcsárdásoknál hátul kereszt kézfogás, a hármas csárdásnál pedig középen van a férfi és két oldalán két nő derekát tartja, akik a férfihez közelebbi kezüket annak vállára teszik, a másikat pedig csípőre.

Női figurák:

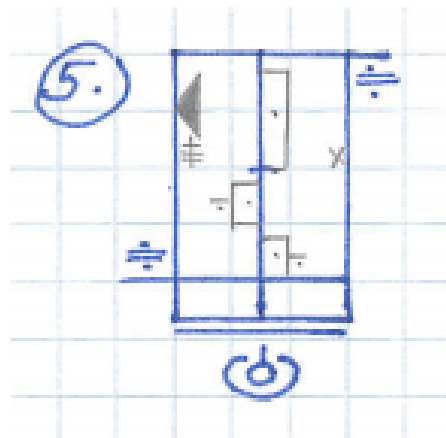
Az 1. és 2. motívumot gyakran használják. Az 1. fázisban a súlylábban történő ugrás közben a szabadlábát féltalpon érinti a földhöz a súlyláb mellett, majd a 2. fázisban az ellentétes lábra ugrik helyben, miközben a szabadláb lábszárát mélyen hátra emeli (1. motívum) vagy bokához húzza (2. motívum).

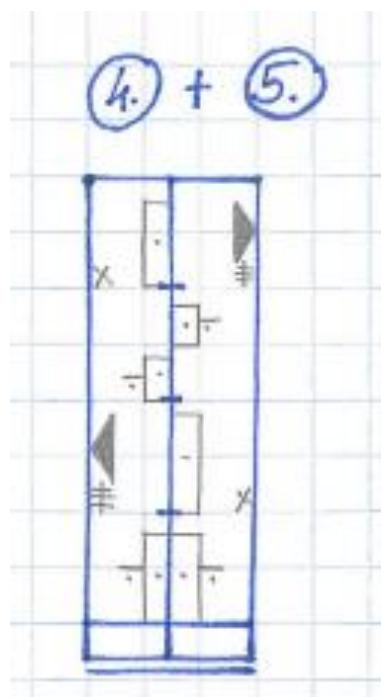
A 3. és 4. motívumot is nagyon gyakran táncolják az 1. és 2. mellett. Sokszor jelennek meg kezdésként a figurázó részeknél. Ezt a két

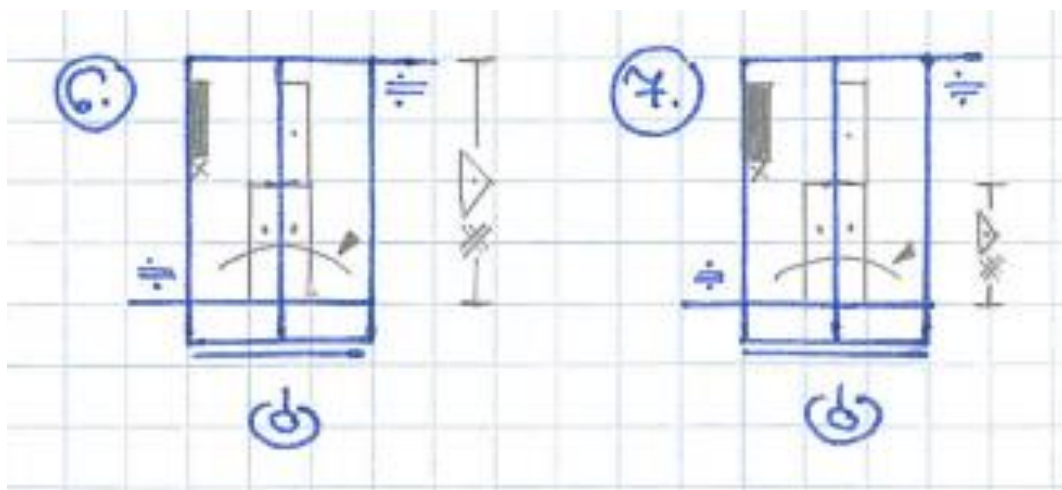
motívumot sokszor táncolják egymás után, hol hátra, hol oldalra emelik a szabadláb alsó lábszárát a 2.fázisban.

Az 5. motívumban az 1-2. fázisban egy-egy ugrás történik helyben, féltalpon, felváltott lábbal, majd a 3. fázisban szintén helyben ugrik talpon, miközben a szabadláb alsó lábszárát mélyen oldalra emeli.

Ezt a motívumot (5.) ritkán táncolják sokszor egymás után. Inkább a 3. vagy 4. motívummal kötik össze. Gyakoribb példája a 4. és az 5. motívum egymás után való táncolása.

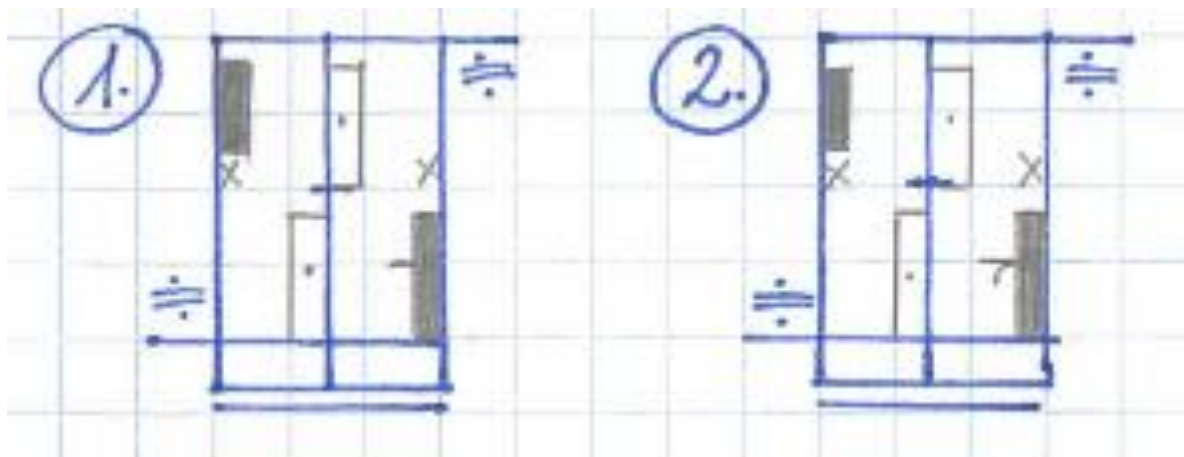

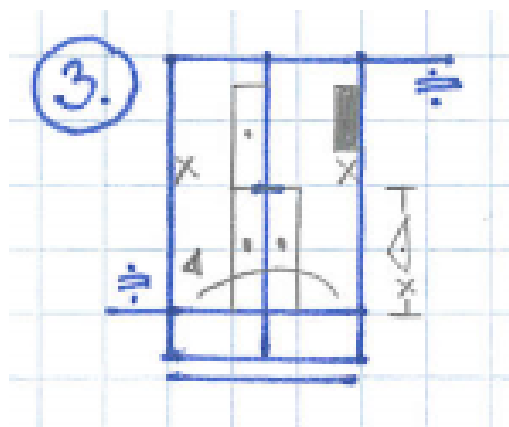
A lábfigurák sorában megjelenik olykor olykor a bokázó is, amely után egy helyben lépés történik, miközben a szabadlábát bokához húzzák a nők. A motívum vagy minkét fázisában haladnak igen kis távolságot oldalra, abba az irányba amelyik lábbal bokáznak (6. motívum) , vagy csak az első fázisban (7. motívum) . Ezeket a motívumokat olykor-olykor szintén összeköthetik az 5. motívummal.

Férfi figurák:

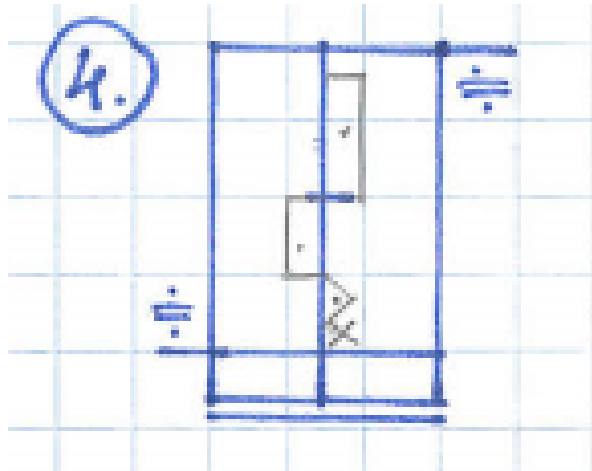
A férfi figuráknál gyakran átfedések vannak a páros csárdásnál és a csárdás egyedülben. Azonban vannak olyan figurák is, amelyek a páros csárdásnál nem fordulnak elő, csak az egyedül táncolásnál. A Következőkben a páros csárdás férfi figuráit mutatom be:

Az első két motívumban az 1. fázisban a súlylábbal egy helyben ugrás történik, mialatt a gesztus lábbal a súlyláb mellett érint féltalpon (1.motívum) vagy alacsony sarkon (2.motívum) , majd a 2. fázisban kis térhajlítással helyben ugrik, mialatt a szabadlábát bokához emeli.

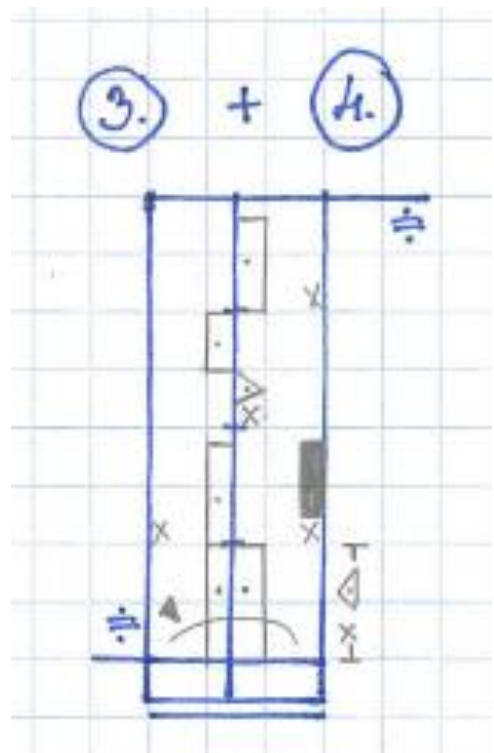

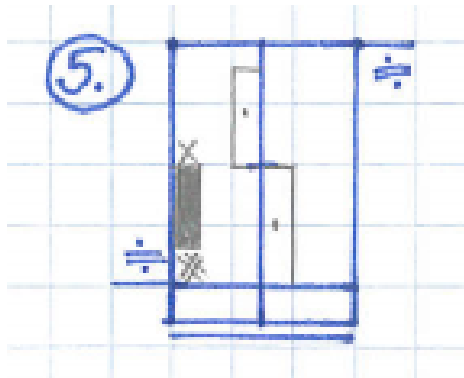
A férfi lábfigurák között is megjelenik a bokázó. Az 1.fázisban lévő bokázó után egy helyben lépés történik, miközben a szabadlábát bokához húzza. Az 1. fázisban igen kis távolságot halad oldalra, mindig abba az irányba amelyik lábbal bokázik.

A 4. motívum 1. fázisában kis távolságra oldalra ugrik, majd kettő lépés következik az első fázis súlylábával ellentétes lábbal , majd azonos lábbal.

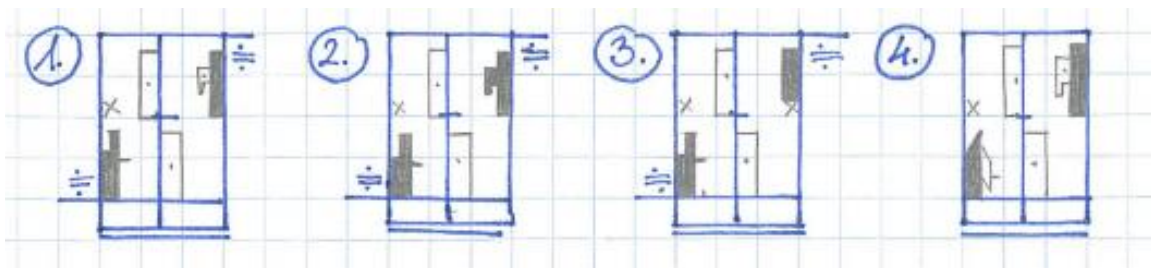
Ez a motívum (4.) - hasonlóan a női figurák 5. motívumához – ritkábban jelenik meg sokszor egymás után. Inkább a bokázókkal kötik össze. (3. és 4. motívum kombinációja)

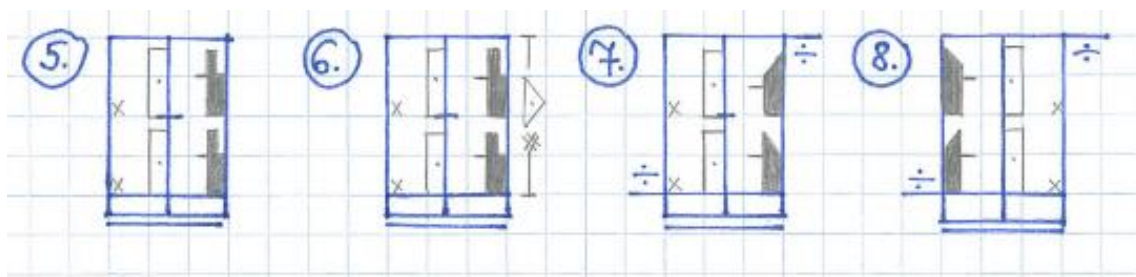
Az 5. motívum ritkább a tánc során. Az első fázisában helyben ugrik, mialatt a szabadlábát térdhez húzza, majd a második fázisban kis térdhajlítással helyben lép.

Csárdás egyedül - férfi figurák :

Az 1. , 2. és 3. motívum 1 fázisa megegyezik - a súlyláb helyben ugrik, mialatt a gesztuslábbal elől féltalpon érint- míg a 2. fázisban csak a súlylábra történő helyben ugrás kis térdhajlítással egyezik, és a gesztusláb alsó lábszárát hátra (1. motívum) vagy mélyen hátra (2. motívum) vagy a gesztuslábát bokához húzza (3. motívum) .

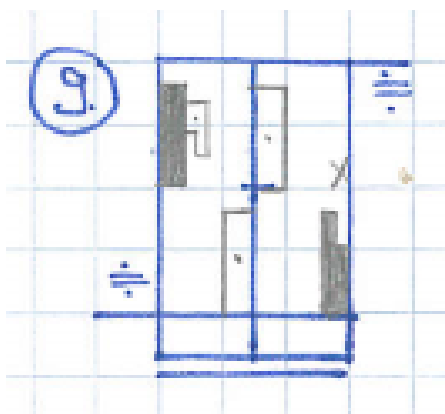
A 4. motívumban lejegyzett változat az 1. motívum díszítéseként van jelen a táncban. A sokszor megismételt 1. motívum 1. fázisában a gesztusláb elől féltalpon érintéseit néha megtöri /megdíszíti azzal, hogy nem előre érint, hanem rézsút előre, kifordított lábfővel féltalpon , egyszer-háromszor.

Az 5. és 6. motívum szintén az 1. motívum díszítéseként jelenhet meg. Mégpedig úgy hogy az 1. motívum 1. fázisát megduplázza, mindig úgy, hogy a jobb láb a súlyláb, a bal láb a gyesztusláb. Ezt tovább „fokozva” haladhat a motívummal jobbra igen kis távolságot.

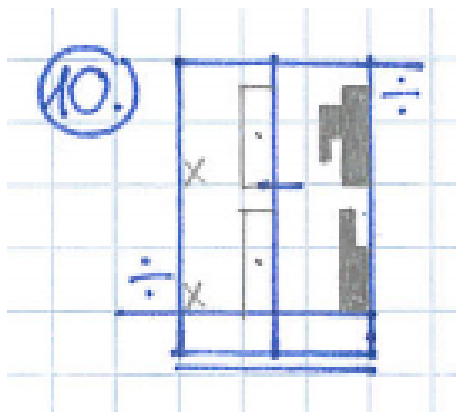
A 7. motívumban bal lábon kis térhajlítással helyben ugrik kétszer, mialatt a gyesztuslábát először bal részút elől majd jobb részút elől féltalpon érinti. Ezt azonosan ismétli tetszés szerinti számban. A 8. motívum ennek szimmetrikus változata.

Az 5. és 6. motívum a 7. motívum díszítése is lehet. Mégpedig úgy , hogy a részút irányban történő érintések között egyszer egyszer a jobb lábbal elől érint féltalpon kétszer he, vagy halad vele jobb oldalra.

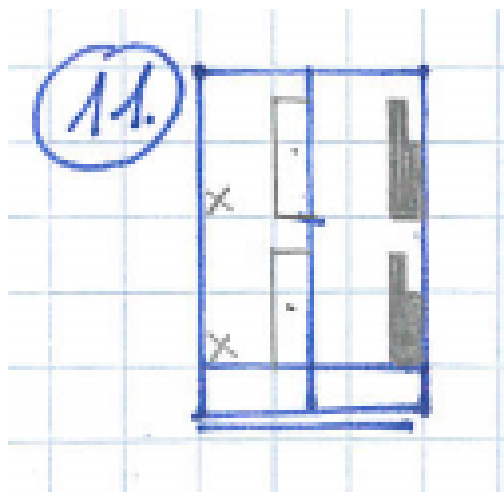

A 9. egy lengető motívum. Bal lábon helyben ugrik, mialatt a jobb lábát mélyen előre emeli, majd jobb lábon kis térdhajlítással

helyben ugrik, mialatt a bal lábszárat hátra emeli. Szimmetrikusan ismétli.

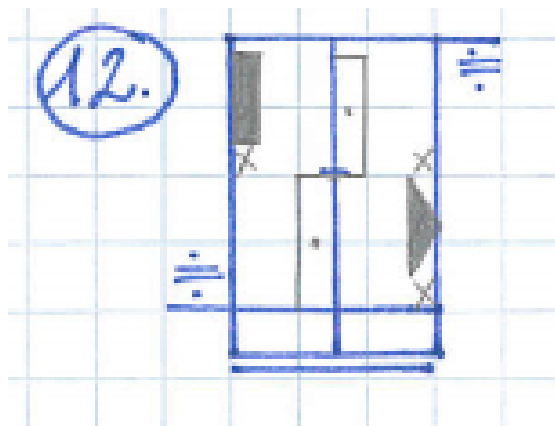

A 10. motívum is lengető motívum. Csak azonosan ismétli. Bal lábon kis térdhajlítással helyben ugrik kétszer, mialatt mélyen előre emeli a jobb lábát, majd mélyen hátra a jobb lábszárat. Ezzel a motívummal a 9. motívum többszöri ismétlése közben találkozhatunk díszítésként, kétszer-háromszor azonosan ismételve.

A 11. motívumban bal lábon kis térdhajlítással kétszer ugrik helyben, mialatt a jobb lábát mélyen előre emeli az 1.fázisban, majd a 2. fázisban ugyanott megtartja. Csak ebben a formában táncolja, nem ismétli szimmetrikusan. Ezzel a motívummal szintén a 9.

motívum többszöri ismétlése közben találkozhatunk díszítésként, egyszer-egyszer közbeékelve.

A 12. motívumban bal lábon helyben ugrik, mialatt a jobb lábát kissé hajlítva mélyen oldalra emeli, majd jobb lábon kis tárhajlítással helyben lép, mialatt a bal lábat bokához húzza. Szimmetrikusan ismétli.

A férfiak egyedül táncolása tehát sok kincset rejt. Nagyon gazdag motívumai vannak, amelyeket ötletesen lehet variálni. Csapások ma már nem találhatók a férfiak külön táncolásában, azonban a lengetők közebe karmozdulatok arra utalnak, hogy egykor talán combcsapással végződtek.

A Mándokon megjelenő régi stílusú táncok

Az ún. régi táncrétegbe azok a táncok tartoznak, amelyek a 18. század második felénél korábban alakultak ki. Az újabb stílusrétegbe azok a táncok sorolhatók, amelyek kialakulása és elterjedése a 18. századtól egyre bővülő történeti forrásanyaggal már biztosan nyomon követhető.

Pásztortáncok, botoló:

A botoló a kelet-európai fegyvertáncok legrepresentatívabb formája a felső-Tisza-vidéki formája. Régen a századforduló idején a pásztorok (kondások, gulyások), majd a szatmári, beregi, nyírségi cigányok tánc kultúrájában kapott helyet.

Formái: szóló, kettes (két férfi) , párbajszerű (két férfi), páros (egy férfi és egy nő). A tartalmi jegyek alapján többféle stílusa különböztethető meg: valódi, verbunkszerű, csárdászerű, kanásztáncszerű, cigánytáncszerű botoló. A kísérő dallamok is az előbb említett stílusokhoz alkalmazkodnak.

Ugrós páros:

Egyik jellemző vonása a táncban megjelenő udvarló formulák. A cigány táncok párbajszerű formáinak szelídült változata.

Énekes női körtánc:

Mándokra nem jellemző az énekes körtánc, a párválasztó, énekes játékok és a körcsárdás pótolják.

Lakodalmi táncok:

Tréfás-dramatikus verbunk, osztótánc (németes zenére). Szakácsasszonyok tánca.

8.2 MAGYARBŐD

A csárdás

A páros táncok legújabb típusa a csárdás, melynek kialakulása a romantika idejéhez köthető. A magyar romantika nemzeti táncává vált, s a verbunkkal együtt világhírt szerzett a magyar kultúrának.

A csárdás területi változatai alapján három típusa ismeretes. A Dunai, Tiszai és az Erdélyi. Az *Erdélyi dialektusban* a csárdás együtt él a régi stílusú forgós-forgatós táncokkal. A *Dunai dialektus* csárdására

leginkább a lent hangsúly jellemző. Továbbá élesen eltér egymástól a lassú és a gyors rész. A lassú csárdásban főleg a kétlépéses csárdást és a verbunkból átvett motívumokat táncolják. A friss csárdásban viszont a mártogatós motívumok használata, a pár külön táncolása és a csalogatás is gyakran tetten érhető.

A *Tiszai dialektus* csárdására a fent hangsúlyosság jellemző, valamint a verbunk önálló részként való megjelenése. Itt már nem figyelhető meg a lassú és a friss rész elkülönülése. Csak a zenei kíséret vált esztamra. Hasonlatosképpen a zenéhez, a táncban sem különülnek el a lassú és friss csárdás motívumai.

„Míg a Tiszai táncdialektus csárdás és verbunk motívumkincse megegyezik, addig a Dunai dialektusban csak a lassú része azonos a verbunkkal, a frisscsárdás viszont eltérő jegyeket hordoz magában. E két dialektust összegezve arra a következtetésre jutottunk, hogy többségben zárt összefogású forgós – forgatós – mártogatós jellegű nyugati csárdással szemben a Tiszai dialektus területére a külön figurázó, oldottabb szerkezetű, verbunk karakterű csárdás a jellemző.”

Magyarbőd táncai a középső, vagy tiszai táncdialektus szerves részét képezik. A páros tánc kéttempójú, melynek motívumkészlete nem mutat jellemző eltéréseket. A lassú csárdás tempója ♩: cca 130, míg a friss csárdásé ♩: cca. 180 körül mozog. Kísérete dűvő és esztam.

A vidéken nem ismernek kétféle tempójú csárdást. Bizonyos gyorsulás megfigyelhető, de nem különül el élesen a lassú és friss csárdás tempója. Az a későbbi időkre tehető, amikor divatba jött a reformkori csárdás és a tánciskolák.

A magyar táncaink csárdás részében a férfi vezetése dominál. Ennek tudatában a táncot, illetve a motívumok felépítését ő választja. A zárt fogásokban többnyire egyszerű, negyedes löktetésű

motívumokat alkalmaz. Inkább a plasztikai formákat bontja ki. Ha kissé nyitottabban táncolnak, de még mindi tartják egymást, akkor már szabadabban táncolnak a résztvevők.

A nőnek is lehetősége nyílik az improvizálásra és az egyes motívumok bővítésére. Ez által a motívumkészlet is gazdagabb lesz, s inkább a ritmikai és dinamikai variációk lépnek előtérbe. Amikor elengedik egymást, mindkettejük tánca improvizatív bemutató jellegűvé válik. Megjelennek az összetett motívumok, előbukkannak a csapások. Alkalmazhatóvá válnak a plasztikai, ritmikai és dinamikai formák nyújtotta lehetőségek.

A lassú csárdásban leginkább a kétlépéses csárdás dominál, míg a friss csárdásban a páros forgás, és kifordítások különböző variációi, valamint a „dübögős” és a bokázó motívumok. Ez utóbbi a magyar táncok újabb típusai közé tartozik, melynek jellegzetes a plasztikai, a ritmikai és a dinamikai megjelenítése. A páros forgást a függőlegesen lüktető hullámváz jellemzi, amely gyakran folytatódik az átvetős motívummal.

Amint Olga Hemerková írja, a dübögő/dibegős az egyik legrégebbi legszebb motívum. Ezt valamennyi táncukba beletették: karikázóba, páros táncba, de járták úgy is, hogy a nő egyedül táncolta a dibegőst, a férfi pedig vele szemben csapásolt.

A film elemzése közben megfigyeltem, hogy a forgás közben a férfi a nő derekát fogja, a nő pedig a párja vállára teszi kezét. Kicsit fordulnak el menetirányba, de inkább szemben vannak egymással.

A motívumok, s azok variációinak táncolása alatt vagy marad ez az összekapaszkodási mód, vagy lecsúszik a kezük könyök- vagy kézfogásra. Külön is táncolnak. Olyankor a férfi kifordítja a nőt, elengedi a kezét és csapásolni kezd, míg a párja forog, dibegőst vagy bokázót táncol. A következőkben a már eddig oly sokszor említett két asszony, Kocák Jolán és Ceranko Margit táncát fogom elemezni.

Kocák Jolán 25 évesen

Leltári szám: MTA Ft. 630

Hely: Magyarbőd

Idő: 1967.07.30 (00:19-02:20)

A filmen táncoló négy páron eredeti magyarbődi viselet látható. Fontos megemlíteni, hogy ezeket a ruhákat csak a templomba hordták. Hétköznapiakon és a bálban egyszerűbb anyagokból készült ruhákat hordtak. A magyarbődi viseletek jellegzetességei azonban ezeken a mindennapi viseleteken is megjelentek, mégpedig a csípő körüli hólozás, felsőrész deréktáji bősége, a gallér slingolása és a csípő magasságában felvarrt széles csipke. A néniktől tudom, hogy a felvételen azért viselik az ünnepi ruházatot, mert külön megkérték őket.

Tánc elemzésem első részében a baloldalon lévő legszélső pár táncát fogom elemezni. Név szerint: Kocák Andrásné Mihók Jolán és apósa, Kocák András táncát.

A felvételen Kocák Jolán 25 éves. Az ura kevésbé volt magabiztos a táncban, ezért gyakrabban táncolt apósával, aki állítása szerint „*betyár*” volt, jó volt vele mulatni. Jól látszik, hogy Kocák Jolán apósa idősebb férfi, hiszen nem jellemző rá a virtuóz, magamutogató jelleg. Az ő táncuknak inkább a nyugaltság az ismétető jegye.

A felvétel elemzett része 2 percig tart, melynek az elején felvezetőként kettes csárdás motívumot táncolnak, majd forogni kezdenek. Sok a értékű forgás és ♩ ♩ ♩ s értékű irányváltás, s ezek variációi után nagyjából egy dallamnyi hosszúság alatt a-es lüktetésben bokázóval táncolnak¹, majd azzal is fordulnak meg. A

¹ Melléklet: 4. számú kinetográfia.

motívum után ismét összekapaszkodva kezdenek forogni az óra mutatójának járásával megegyező irányba.

Fontos megemlíteni, hogy a férfi a bokázót sokáig helytelenül táncolja. Egyrészt onnan tudom, hogy a hagyományőrök már sokszor felhívták a figyelmemet ennek a lépésnek a helyes eltáncolására. Másrészt pedig, aki nem beszélgetett még sosem az idősekkel és mégis nézi ezt a filmet, észreveheti, hogy van egy momentum, amíg minden pár a bokázót táncolja, jól láthatólag a zenei egyeknél épp bokáznak, és kettőre kis terpeszbe ugranak.² Valószínűleg ekkor húzta fel a zenét frissbe a cigánybanda. Ez persze nem azt jelenti, hogy a bácsi rossz táncos. Főleg azért nem, mert a bokázó végére kijavította motívumsorát, így az utolsó 6 motívumot helyesen ugorja. Párja azonban nem zökken ki, végig helyesen táncolja a bokázót. Kocák Jolán már akkor is egy magabiztos táncos volt, akit nem lehet összezavarni. A zene tempója ♩: cca 170.

Kocák András és Kocák Andrásné Mihók Jolán táncának időbeli felépítése.

² Melléklet: 4. számú kinetográfia.

A páros forgások és motívumsorok egymáshoz képesti időarányai.

Kezdet	Forgások és motívumsorok	Vége	Összesen
00:19	Felezetésként a férfi bal lábával kezdi a csárdás motívumot. A nő jobb lábával indítja. A férfi a saját tengelye körül megfordul a nővel az első, második és a harmadik csárdás motívum alatt. A motívum ritmusa ♩ ♩ ♩ ♩ . A szünet alatt mindkét fél előkészíti táncát a következő csárdás motívumra, tehát lábukat a végén nem zárják össze. A fordulat után még kettőt táncolnak jobb, majd bal irányba. Végig teljesen szembe fordulnak egymással. ³	00:27	8mp
00:27	A csárdás motívum után forogni kezdenek. A férfi jobb vállához közelre irányítja a nőt, a nő bal kezét lejjebb csúsztatja és elkezdik a kilenc fent hangsúlyos ♩ ♩ ritmusú páros forgást. A forgás iránya megegyezik az óra mutatójának járásával. A külső, azaz bal lábukkal mindig kicsit feljebb tolják magukat, a belső lábuk pedig folyamatosan be van hajlítva. Ebből adódik a hullámzó	00:36	9mp

³ Melléklet: 1. számú kinetográfia.

	jellegű forgás, ami a magyarbódi tánc egyik sajátossága. ⁴		
00:36	Forgás után irányváltás következik, ami egyben az átvető motívum is. <u>A férfi</u> ♩ ♩ ♩ ♩ ritmusban táncol. Bal lábával féltalpon hátul rézsút balra lép ♩, majd jobb lábával telitalpon elől rézsút balra lép ♩, ezután a bal láb a jobbhoz lép, amivel megállítja a forgást a, majd míg megállítja a nő lendületét, addig egy helyben marad ♩. <u>A nő</u> lába a felvételen nem látszik, de a mozgásából ítélve, ugyanazt táncolhatja, mint a férfi.	00:37	1mp
00:37	Forgást látunk az óramutató járásával ellentétes irányba. Tíz forognak.	00:47	10mp
00:47	Átvető irányváltást látunk. Mindketten jobb lábbal indítják a váltást.	00:48	1mp
00:48	Hét forgást látunk az óramutató járásával megegyező irányba.	00:55	7mp
00:55	Bal lábbal indított átvető irányváltást láthatunk a felvételen.	00:56	1mp
00:56	Hat forgás következik. Jobb láb a külső láb, tehát a forgás iránya nem egyezik meg az óramutatójának irányával.	01:01	5mp

⁴ Melléklet: 2. számú kinetográfia

01:01	Átvetős irányváltást látunk. Mindketten jobb lábbal indítják a váltást.	01:02	1mp
01:02	Másik irányba is átvezeti a férfi a nőt. Mindketten a bal lábukkal indítják. Itt jól látszik, hogy a nő ♪♪♪♪ ritmusban táncolja az átvetőt, mégpedig úgy, hogy az utolsó előtti löktetésre bal lábát a jobbhoz teszi, mialatt kis távolságot balra csúsztatja a jobb lábát. Az utolsó a löktetésre mindkét lábát balra csúsztatja, ezzel a szoknyáját is jobban meg tudja mozgatni. ⁵	01:04	2mp
01:04	Bokázó következik. A nő helyesen táncolja végig, a férfi a végére kijavítja táncát. Tehát a bokázó helyesen: ritmusa ♪♪, az első a-re első pozícióba ugrik a nő, a második a-re befele fordított kis, második pozícióba ugrik. ⁶ Ezt harmincszor ismétlik meg a felvételen. Az utolsó a löktetésű bokázó után mindketten jobb lábukkal a értékben előre lépnek, ezzel megkezdik a forgást.	01:28	24mp

⁵ Melléklet: 3. számú kinetográfia

⁶ Melléklet: 4. számú kinetográfia

01:28	Tizenhárom forgást láthatunk az óra mutatójának járásával megegyező irányba.	01:40	12mp
01:40	Bal lábbal indított átvétős irányváltást láthatunk a felvételen.	01:41	1mp
01:41	Hét forgás következik. Jobb láb a külső láb, tehát a forgás iránya nem egyezik meg az óra mutatójának irányával.	01:45	4mp
01:45	Jobb lábbal indított átvétős irányváltást láthatunk a felvételen.	01:46	1mp
01:46	A következőkben nyolcat forog a pár az óra mutatójának járásával megegyező irányba.	01:52	6mp
01:52	Átvétős irányváltást látunk. Mindketten bal lábbal indítják a váltást.	01:53	1mp
01:53	Hat forgás következik. Jobb láb a külső láb, tehát a forgás iránya nem egyezik meg az óra mutatójának irányával.	01:59	7mp
01:59	Jobb lábbal indított átvétős irányváltást láthatunk a következőkben.	02:00	1mp
02:00	Nyolc forgás következik. bal láb a külső láb, tehát a forgás iránya megegyezik az óra mutató járásának irányával.	02:06	6mp
02:06	Átvétős irányváltást látunk. Mindketten bal lábbal indítják a váltást.	02:07	1mp

02:07	Jobb lábbal indított páros forgást láthatunk, melynek száma hat.	02:11	4mp
02:11	Jobb lábbal indított átvető irányváltást láthatunk.	02:12	1mp
02:12	Hét forgást láthatunk, melynek iránya megegyezik az óra mutatójának járásával.	02:17	5mp
02:17	A pár megöleli egymást, ezzel megköszönve a táncot.	02:20	3mp

Összefoglalás

Ha összeadjuk a forgások idejét, 75 másodpercet kapunk. Ha egy kalap alá vesszük az átvető, a bokázók és a csárdás motívumok idejét, 43 másodpercet kapunk. Ez azt jelenti, hogy a pár 32 másodperccel forog többet, mint amennyit bokázik, átvetőzik, vagy csárdás motívumot táncol.

A forgást tekinthetjük egyfajta felvezetőnek, a bokázót a tetőpontnak, majd mivel a bokázók után újra forogni kezdenek, az lehet a levezető, a végén a tánc megköszönése pedig a végkifejlett. Ebből azt a következtetést is levonhatjuk, hogy a pár tánca hasonlatos egy drámai vagy epikus mű szerkezetéhez.

Érdekes megfigyelés az is, hogy a második forgás után fokozatosan csökken a váltakozó irányba való forgások idejének száma. Egyre izgalmasabbá és feszültségben gazdaggá varázsolják táncukat, amit a végén bokázóval tetőznek. Majd a bokázók után újra visszatérnek a forgáshoz. Rögtön hosszú forgással kezdik a tánc második részét az óra mutatójával megegyező irányba. 13-at forognak ebbe az irányba, majd irányváltás után 7-et a másikba.

Újra megfigyelhető a forgások idejének csökkentése, a végén 6-ot, majd 8-at forognak. Nagyon érdekes, hogy a forgás irányát változtatja a táncos. Magyarbördön általában a Nap mozgásával megegyező irányba forognak. Kocák Jolán többször is felemeli a jobb kezét, kimutatva ezzel a tánc által szerzett örömét.

A táncuk végéhez közeledve irányváltásokkal forognak összekapaszkodva sokáig. Ezzel is megtartják a tánc izgalmas jellegét, mivel egyre növekszik, majd hirtelen csökken a páros forgásuk száma. Táncuk végén megölelik egymást. Összesen kétpercnyi anyagot elemeztem.

Kocák Jolán 59 évesen

Hely: Magyarbörd – kultúrház

Idő: 2001. 06. 16. (04:38-05:21)

Ezen a felvételen már civil ruhát viselnek a hagyományőrök. A filmen Kocák Jolán 59 éves. Tehát a fentebb elemzett film óta 34 év telt el. A filmen a magyarbördi kultúrházban az Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttes tagjai és a helyi hagyományőrök mulatnak az abaújszini zenekarral, melynek élén Potta Géza prímást láthatjuk és hallhatjuk. A zenészek között láthatjuk még Hrúz Dénest és Hrúz Szabolcsot, akik a salgótarjáni Dűvő zenekar tagjai. Ők szintén gyűjtőmunkát végeztek a helyszínen.

Kocák Jolán itt Vasil Imrével táncol. Imre bácsi 2012-ben kapta meg a népművészet mestere díjat. Majd rá két évre, 2014. május 12.-én hunyt el. Jelentős személyisége volt a felvidéki néptáncmozgalomnak, valamint kiváló táncos egyéniségnek számított. 03:30-tól a kamerához legközelebbi párról van szó, akik 06:52-ig táncolnak.

Az általam kiválasztott rész alatt a zenekar a friss csárdást húzza, melynek tempója ♩: cca 170, esztam kísérettel.

Kocák Jolán és Vasil Imre táncának időbeli felépítése.

A páros forgások és motívumsorok egymáshoz képesti időarányai.

Kezdet	Forgások és motívumsorok	Vége	Összesen
04:38	A kivágott rész páros forgással kezdődik. Mindkettejük külső lába a bal. Az óramutató járásának megegyező irányba haladnak. Hármat forognak, majd átvető motívummal irányt váltanak.	04:41	3mp
04:41	Jobb irányba átvető motívummal indítanak, majd oda-vissza átvetőznek összesen négyszer. A táncos férfi a nő lapockáját fogja, úgy irányítja, a nő a férfi vállára teszi a kezét. <u>A férfi</u> táncos átvetőjének ritmusa: ♩ ♩ ♩ ♩ . a- jobb lábbal jobb rézsút hátra lép. a- bal lábbal jobb elől rézsút lép. a- jobb láb a balhoz bokázva tesz, majd abban a pozícióban sértékig kitart. <u>A nő</u> átvetőjének ritmusa: ♩ ♩ ♩ ♩ . a- jobb lábbal jobb rézsút hátra lép. a- bal lábbal jobb elől rézsút lép. a- jobb lábát a balhoz teszi. a- két egymás melletti lábát tovább csúsztatja jobb irányba. ⁷	04:47	6mp

⁷ Melléklet: 3. számú kinetográfia

04:47	Lecsúszik a férfi és a nő keze, és kézfogással folytatják táncukat. Ritka motívumsort láthatunk a következő percekben. A pár egymással szembe van fordulva. <u>A férfi</u> ♪ ♪ ♪♪ ♪ ritmusban táncol. a- jobb lábával jobb előre ugrik, mialatt a bal alsó lábszárát jobb rézsút hátul, 90 fokos magasságba emeli. a- megismétli az előző ugrást. ♪ – bal lábával a jobb mellé ugrik, mialatt a jobb lábát bal rézsút a bokájához emeli. ♪ - az előző ugrást szimmetrikusan megismétli. a- bal lábával a jobb mellé ugrik, mialatt a jobb alsó lábszárát bal rézsút hátul 90 fokos magasságba emeli. Majd azonosan ismétli meg tizenegyszer az egész motívumsort. <u>A nő</u> két féle motívumot táncol. Az elsőt kétszer ismétli meg. Ritmusképlete: ♪ ♪. Ezt a bokázót táncolja az apósával is az 1967-es filmen. a- első pozícióba ugrik a nő, a második a-re befele fordított kis, második pozícióba ugrik.⁸ Ebből hármat táncol, majd leköveti a párja mozgását és apró cifrákat táncol. Ha a férfi jobb lábbal indítja a motívumot, a nő is jobb lábbal kezdi a da ritmusú aprózót ugrani. Az apró cifrákból 20-at táncol.	05:04 7mp
---------------------	--	-------------------------------------

⁸ Melléklet: 4. számú kinetográfia.

05:04	<u>A férfi</u> a 11. motívuma után bal kezével kifordítja a nőt úgy, hogy annak a jobb kezét fogja. Közben ad aritmusban lép. a- páros lábbal kivár. d a- bal lábbal indítja és laposan táncolja az óra mutatójának járásával ellentétes irányba haladó háromlépőjét. ♩ ♩ ♩ ritmusban lépve halad a nő körül, ún. védőburkot kialakítva körülötte jobb, bal majd ismét jobb lábbal. <u>A nő</u> ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ritmusban forog jobb lábbal indulva. Majd a kifordítás végén ♩ ♩ értékben jobb lábbal az óramutató járásának megegyező irányba lép majd a bal lábával a jobb mellé zár.	05:07	3mp
05:07	Az óramutató járásával megegyező irányba forognak.	05:12	5mp
05:12	Bal lábbal indított átvetős irányváltást láthatunk	05:13	1mp
05:13	Három átvetőt láthatunk, jobbra, balra, majd ismét jobbra. Ez után újra forogni kezdenek.	05:16	3mp
05:16	Az óramutató járásával megegyező irányba ötöt forognak.	05:21	5mp

Összefoglalás

A filmen a táncos pár összesen 13 másodpercig forog, és 7 másodpercig táncolja motívumsorát. Ami kis híján fele a forgás idejének. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy a forgás itt is a tánc felépítésére majd a tetőpontról való visszatérésre szolgál.

Az átvetők teljes ideje 9 másodperc. Ebből 6 másodpercnyi átvetőzést a motívumsor előtt táncolnak. Az átvető, mint egy előjátéka a motívumsornak.

A női táncosnak már nem szokása a kézfelemelés, de ugyanolyan dinamikusan és magabiztosan táncol, mint a 34 évvel ezelőtti filmen. A régi film összegzésénél említettem, hogy Kocák András mindkét irányba forog. Vasil Imre azonban csak baloldalra, azaz az óramutatójának járásával megegyező irányba halad a páros forgással.

Táncuk teljes mértékben illeszkedik a zenéhez. Az összes átvető, megállító motívum a zenei sorok végén történik. Ez az információ is azt magyarázza, hogy miért Vasil Imrét tartották Magyarbördön az egyik legjobb férfi táncosnak.

Ceranko Margit 36 évesen

Leltári szám: MTA Ft. 630

Hely: Magyarbőd

Idő: 1967.07.30 (17:20-18:14)

Tánc elemzésem második részében Ceranko Istvánné Mihók Margit táncát fogom elemezni, aki férjével, Ceranko Istvánnal táncol a felvételen. Ceranko Margit 36. életévében járt, amikor a filmet forgatták.

Beszélgetéseink során Margit néni nagyon büszkén mesélt arról, hogy az ő férje milyen jó táncos volt, s mindamellett az éneklésben is jeleskedett.

A felvételen is látszik, hogy összeszokott párról van szó, és hogy nagyon szerettek együtt táncolni. Négy pár táncol a filmen, az általam kiválasztott pár hátul középen.

Sajnos nem mindig látni őket, de igyekeztem olyan részt kiválasztani, amelyet jól lehet elemezni. Mind a négy páron eredeti magyarbődi viselet látható.

Bár a tánchoz nem kapcsolódik, de érdekesség az is, hogy a felvétel végén jól látszik a már oly sokszor említett magyarbődi cigánybanda is. Egy prímás, egy kontrás, egy nagybőgős és egy fúvós látható bal szélén. A zene tempója ♩: cca 152.

Ceranko Istvánné Mihók Margit és Ceranko István táncának időbeli felépítése.

A páros forgások és motívumsorok egymáshoz képesti időarányai.

Kezdet	Forgások és motívumsorok	Vége	Összegzés
17:18	Két darab bal lábbal indított csárdás motívummal kezdik táncukat. A nő jobb lábbal indul. Melynek ritmusa ♩ ♩ ♩ ♩. ⁹ <u>A férfi</u> a két csárdás után ♩ ♩ ritmusban lép bal majd jobb lábbal az óra mutatójának járásával megegyező irányba majd forogni kezd a párjával. <u>A nő</u> a két darab jobb lábbal indított csárdás motívuma után jobb lábbal a férfival megegyező irányba c ritmusban lép, majd bal lábbal megkezd a páros forgást.	17:23	5mp
17:23	Öt fenthangsúlyos forgást láthatunk az előbbi forgásindító motívum irányával megegyezően, amit egy átvetővel állít meg a férfi.	17:28	5mp
17:28	Egy átvetőt láthatunk jobb irányba. Jól láthatóan a férfi mögött van a tengely és a nő sokkal nagyobb íven halad, mint párja. <u>A férfi</u> táncos átvetőjének ritmusa: ♩ ♩ ♩ ♩. a- jobb lábbal jobb rézsút hátra	17:30	2mp

⁹ Melléklet: 1. számú kinetográfia.

	lép. a- bal lábbal jobb elől részsút lép. a- jobb láb a balhoz bokáz, majd abban a pozícióban & értékig kitart. <u>A nő</u> átvetőjének ritmusa: ♩ ♩ ♩ ♩. ♩- jobb lábbal jobb részsút hátra lép. a- bal lábbal jobb elől részsút lép. a- jobb lábát a balhoz teszi. a- két egymás melletti lábát tovább csúsztatja jobb irányba.¹⁰		
17:30	Öt forgást láthatunk a Nap járásával megegyező irányba. A forgás végét lelassítja a férfi, egymással szembe kerül a pár és úgy helyezik át a testsúlyukat a férfi bal, jobb majd ismét bal oldalára, mi alatt a forgással ellentétes irányba haladnak.	17:39	9mp
17:39	Az óra mutatójának járásával ellentétes irányba haladnak továbbra is. <u>A férfi</u> ♩ ♩ ♩ ♩ ritmusban ugrik jobb, majd a bal lábára kettőt-kettőt, miközben ő maga a tengely, és a nőt a bal keze felé húzza. Hatszor ismétli meg a motívumot, majd elkezd hetedszer is, ♩ ♩ ritmusba ugrik, de a bal lábával bal részsút hátra lép és elkezd forogni. <u>A nő</u> ♩ ♩ ♩ ♩ ritmusban táncol. Jobb lábával ugorja a ♩ ♩-kat, bal lábával pedig a ♩ ♩-kat. Az utolsó ♩ ♩ ritmusú	17:48	9mp

¹⁰ Melléklet: 3. számú kinetográfia

	ugrás helyett szintén ♪♪-t táncol, majd a bal lábával bal rézsút hátra lép és megkezdik a forgást. ¹¹		
17:48	Kilenc forgást láthatunk a már megszokott bal lábbal indított menetirányba.	17:54	6mp
17:54	Három átvető következik. <u>A nő</u> ♪♪♪♪ ritmusban táncol, az utolsó előtti löktetésre bal lábát a jobbhoz teszi, mialatt kis távolságon balra csúsztatja a jobb lábát. Az utolsó a értékű löktetésre pedig mindkét lábát balra csúsztatja, ezzel a szoknyáját is jobban meg tudja mozgatni.	18:00	6mp
18:00	Hármat forognak az óra mutatójának járásával megegyező irányba, majd a negyedik forgásra a férfi jobb kezével megfogja a nő bal kezét és öt negyed alatt kétszer fordítja ki őt. Ez alatt folyamatosan lépked ♪♪ ritmusban, egy félkört ír le a nő körül.	18:08	8mp
18:08	Nyolc forgást láthatunk az óra mutatójának járásával megegyező irányba, majd a pár csárdás motívumba kezd.	18:14	6mp

¹¹ Melléklet: 5. számú kinetográfia

Összefoglalás

Ahogy a fentebb elemzett archív filmen, itt is csárdással indítják a táncukat. A kifordítással együtt 34 másodpercig forognak az alig egy perc alatt.

Minden motívum eltáncolása után forognak valamennyit. Ezzel lecsillapítják a táncot. Fontos, hogy mindig az óramutató járásával megegyező irányba haladnak. Összesen 9 másodpercig táncolják a motívumsort, ami ennyi forgás mellett nem tűnik soknak, viszont nagyon látványos és ritkán látható motívumot táncolnak ez idő alatt. Egyedisége ennek a ritka motívumnak az, hogy csak ez alatt a pár másodperc alatt halad a korábbival ellentétes irányba.

Összekapaszkodásuk is megváltozik. A nő jobb keze a férfi bal vállán marad, de bal kezével a férfi jobb könyökébe kapaszkodik. Ezenkívül mindig a Nap mozgásával megegyező irányba haladnak. Kocák Joliék a régi felvételükön látható táncukhoz képest ez egy virtuózabb jellegű páros tánc. Érezhető, hogy Ceranko István fiatalabb, mint Kocák András. Sűrűbben váltogatja az egyes motívumokat.

Ceranko Margit 70 és Kocák Jolán 59 évesen

Hely: Magyarbód – kultúrház

Idő: 2001. 06. 16 (55:26-56:34)

Magyarbódon nemcsak férfiakkal táncoltak a lányok/asszonyok, hanem egymással is. Most két nő közös táncát fogom elemezni. Konkrétan annak a két unokatestvérnek a táncát, akik a mai napig a legkiemelkedőbb személyiségei a falunak, Kocák Andrásné Mihók Jolán és Ceranko Istvánné Mihók Margit közös táncát.

Büszke vagyok arra, hogy ismerhetem ezt a két asszonyt, sok nőnek lehetnének a példaképei. A helyszín ugyanaz, ahol Kocák Jolánt

és Vasil Imrét láthattuk táncolni, a magyarbódi kultúrház. A filmrészletben Kocák Jolán 59, Ceranko Margit pedig 70 éves. A zene tempója ♩: cca 170, esztam kísérettel.

Ceranko Istvánné Mihók Margit és Kocák Andrásné Mihók Jolán táncának időbeli felépítése.

A páros forgások és motívumsorok egymáshoz képesti időarányai.

Kezdet	Forgások és motívumsorok	Vége	Összesen
55:26	Öt forgást láthatunk az óramutató járásával megegyező irányba.	55:31	5mp
55:31	Átvetőt táncolnak először a forgással megegyező irányba, majd ezt szimmetrikusan háromszor megismétlik. A nők átvetőjének ritmusa: ♩ ♩ ♩ ♩. a- jobb lábbal jobb rézsút hátra lép. a- bal lábbal jobb elől rézsút lép. a- jobb lábát a balhoz teszi. a- két egymás melletti lábát tovább csúsztatja jobb irányba. Ceranko Margit az ellenkező irányba táncolja az átvető motívumot. ¹²	55:36	5mp
55:36	Újra forognak tizenhatot - az előző forgás irányával megegyezően. A hetedik forgásnál Kocák Jolán bal kezével megfogja Ceranko Margit jobb kezét és három a értékű	55:49	13mp

¹² Melléklet: 3. számú kinetográfia

	forgás alatt egyszer kifordítja, mialatt ő tovább haladva forog és várja, hogy párja megérkezzen. Ezután tovább forognak.		
55:49	Újra átvetők következnek. Az első szintén a forgás irányával megegyezően indul, majd ezt szimmetrikusan ötször ismétlik meg.	55:56	7mp
55:56	Szembefordulnak egymással és első pozícióba, páros lábra ugranak a értékben, majd kissé befele forgatott második pozícióba ugranak szintén a értékben.¹³ Az idősebb asszony kevésbé bír, ezért ő csak a sarkát mozgatja szét és össze, de a motívum lüktetése ugyanúgy fellelhető az ő táncában is. Nyolcszor ismétlik meg ezt a motívumot.	56:02	6mp
56:02	da ritmusú motívummal folytatják táncukat. Balra kezdik mindketten. ♪ - bal láb kis távolságra elől rézsút jobbra ugrik. ♪ - jobb láb keresztbe nyitott fordított V. pozícióban féltalpon érint. a- bal láb helyben ugrik. Majd a jobb láb ugrik ♪ értékben kis távolságra elől rézsút balra. Bal láb	56:09	7mp

¹³ Melléklet: 4. számú kinetográfia.

	♩ értékben keresztbe nyitott ötödik pozícióban elől sarkon érint, majd ♩ értékben a jobb láb helyben ugrik. Ezt azonosan ismétlik meg ötször.		
56:09	Az óramutató járásával megegyező irányba 12-t forognak, majd a 12. forgásnál a fiatalabb asszony bal kezével megfogja az idősebb asszony jobb kezét és 6 ♩ érték alatt egyszer kifordítja, miközben ő tovább halad ♩♩ értékű lépéssel. Ezután még ötöt forognak.	56:26	17mp
56:26	Az elemzésre szánt kiválasztott részt átvető motívummal fejezik be, mégpedig jobb lábbal indított átvetőt táncolnak, majd azt szimmetrikusan megismétlik ötször.	56:34	4mp

Összefoglalás

A táncot végig Kocák Jolán, a fiatalabb asszony vezeti. Sokat forognak, összesen 35 másodpercig, amit kétszer megszakítanak egy-egy kifordítással. A forgásuk ideje 1 másodperccel több, mint a 67-es filmen a fiatal Ceranko házaspár, 4 másodperccel több, mint a Kocák Joli és apósa páros, és 21 másodperccel több, mint a Vasil Imre - Kocák Jolán páros forgásának ideje.

Ők is csak az óra mutatójának járásával megegyező irányba forognak. Összekapaszkodásuk módja is egyedülálló. Jobb kezükkel a párjuk derekát fogják, bal kezükkel pedig a párjuk jobb könyökét, vagy felkarját. Ezt a fogást csak a motívumsornál cserélik le, egy egyszerűbb, szemben álló fogásra. Az idősebb táncos fogja a fiatalabb lapockáját, a fiatalabb az idősebb vállára helyezi kezét.

13 másodpercig táncolnak különböző motívumokat, ami 4 másodperccel több, mint a 67-es filmen táncoló Ceranko házaspár motívum táncolásának ideje, de 11 másodperccel kevesebb, mint a régi filmen táncoló Kocák Jolán és apósa motívumsorának ideje. Ebből azt a következtetést vonom le, hogy a fiatalabb asszony már megszokhatta apósától, hogy sokáig díszíti táncát különböző motívumokkal, ezért még a mai napig szeret hosszasan bokázni, vagy cifrázni egy-egy tánc alkalommal.

Ceranko Margitnak 79 évesként kissé fáradtabban mozgatja lábait, de még mindig lendületesen forog és örömmel táncol. Kocák Jolán pedig élvezzi, hogy ő vezetheti a táncot.

9 Epilógus

Ennek a tanulmánynak egyik legfőbb célja egy olyan összehasonlító olvasmány létrehozása, ami arra biztatja a két ország lakóit, hogy merjenek nyitni a másik kultúra felé. Remélem, hogy sikerült ennek megvalósítása, és sokakat megszólít majd, és megindít az olvasóban egy olyan cselekvést, amivel kapcsolatokat és barátságokat fog majd létrehozni a szomszédos országok magyarjaival, vagy éppen az anyaországban élőkkel.

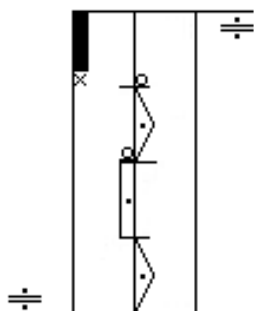
Fontosnak tartottuk, hogy kiemeljünk minden olyan részletet a két falu hagyományából, amelyek ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki mélyebben foglalkozzon akár az egyik akár a másik község tánc-, zene- vagy öltözködési hagyományával.

Ha egy együttes vezető szeretne magyarbódi, vagy mándoki táncokat tanítani az együttesében, elég a kezébe vennie ezt az írást és innen minden olyan információt megkap, ami egy jó kiindulópont lehet számára. Fontos azonban kiemelni, hogy ez csak egy kiindulópont. Mindenkit szeretnénk arra biztatni, hogy menjen el még a ma élő adatközlőkhöz – szebb szóval élve, hagyományőrzőkhöz – és gyűjtse fel tőlük nem csak a motívumokat, énekeket és viseleteket, hanem azt az életstílust és viselkedésformát próbálja elsajátítani, ami az ott élőknek természetes. Rengeteg mindent lehet tanulni az idős néniktől, bácsiktól ezért biztatnék most mindenkit, hogy igenis szánjanak arra időt, hogy megismerjék személyesen is ezeket az embereket, ne csak így feketén fehéren.

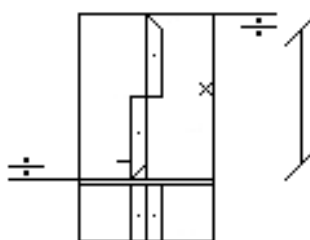
10 Melléklet

Kinetográfia

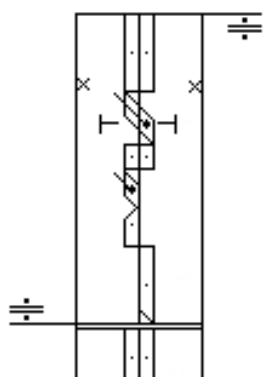
1.

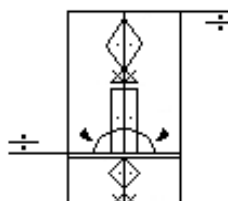
2.

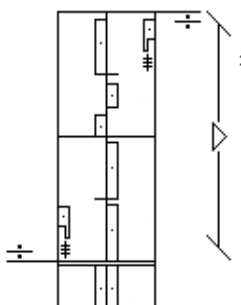
3.

4.

5.

11 Felhasznált irodalom

Alföldy Gábor: *A mándoki Forgách –kastély és kertje*, Mágus Kiadó, Bp. 2013.

Andrásfalvy Bertalan, Borbély Jolán, Lányi Ágoston, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc szerk.: *Magyar néptáncchagyományok*, Zeneműkiadó, Budapest, 1980

Antal László: *A néptánc tanítása*, Berzsenyei Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely 1996.

Antal László: *Néptánc az iskolában*, Berzsenyei Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely 1994.

Bárdos Zsuzsanna: *A magyarbődi csárdás formai elemzése és tanítási módszertana*, Szakdolgozat, 2007.

Berecz Annamária: Szakdolgozat, MTF, 2008

Busai Norbert: *A magyarbődi Vasil Imre*, in: FolkMAGazin. Budapest, 2004

Balassa Iván: *A szomszédos országok magyarjainak néprajza*, Planétás Kiadó, Budapest 2003.

Borsy Zoltán: *A Nyírség*, Bp. 1961

Felföldi László – Pesovár Ernő: *A magyar nép és nemzetiségeinek táncchagyományai*, Planétás Kiadó, Budapest 1998.

Fügedi János: *Tánc-jel-írás. A néptáncok lejegyzése Lábánkinetográfiával*, L'Harmattan – MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 2011.

Gergely András: *A közösség, mint egyén(iség)-protopolitikai anomáliák. Egyéniségkutatás és a lokalitás értelmezhetősége*, in: *Egyén és közösség. Tanulmányok*, szerk. Bárdi Nándor és Tóth Ágnes, Zenta 2012, 495-523.

Halmos István - Lányi Ágoston - Nagy Judit: *Rétköz táncai és zenéje*, Felelős kiadó: Vida János, Nyíregyháza, 1987

Hunek Emil szerk.: *Nyíregyháza és Szabolcs vármegye községei*, Bp. 1931

Jozef Novák: *Pečate miest a obcí na Slovensku*, Filozofická fakulta UK, Pozsony 2008.

Jókai Mária – Méry Margit: *Szlovákiai magyar népviseletek*, AB-ART, Pozsony 1998.

Karsai Zsigmond – Martin György: *Lőrincréve táncélete és táncai*, MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 1989.

Kupec Mihály: *A gömöri csárdás*, Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttes, Nagyida 2009.

Martin György: *A magyar körtánc és európai rokonsága*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1979.

Martin György: *A magyar nép táncai*, Corvina Kiadó, Budapest 1974.

Martin György: *Mátyás István 'Mundruc'. Egy kalotaszegi táncos egyéniségvizsgálata*, Planétás Kiadó, Budapest 2004.

Mező András-Németh Péter: *Szabolcs –Szatmár megye történeti etimológiai helységnévtára*, Nyíregyháza, 1972

Molnár István: *Magyar táncagyományok*, Magyar Élet Kiadó, Budapest 1947.

Nemes Tiborné: *A tulipánfák Mándokon a legszebbek!* 2005

Nemes Tiborné: *Mándokiak*, 2008

Olga Hemerková: *Eredeti magyar népi táncok és szokások*, Osvetový ústav, Pozsony 1982.

Pálffy Gyula: *Néptánc Kislexikon*, Planétás Kiadó, Budapest 1997.

Pesovár Ferenc: *A magyar nép táncélete. Tánctanulás, táncalkalmak, táncrendezés*, Népművelési Propaganda Iroda, Budapest 1978.

Pécsi Géza: *Kulcs a muzsikához*, Kulcsa a muzsikához kiadó, Pécs, 2001

PhDr. Marta Čiderová: *Bidovce, História a súčasnosť*, JES SK, s.r.o., Kassa 2011.

Ratkó Lujza: „ Nem úgy van most, mint vót régen...” A tánc mint tradíció a nyírségi paraszti kultúrában, Nyíregyháza-Sóstófürdő, 1996

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája 1., Nyíregyháza , 1993

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája 2., Nyíregyháza , 1998

Tóth Endre: *A Tisza-öböl történelméhez*, Miskolc, 1974

http://album.hagyomanyokhaza.hu/album/felvetel_show.php?id=11755

https://prezi.com/yh-z_ltz8qut/falutorteneti-erdekessegek-magyarbod/

<http://reformatus.hu/mutat/magyarbd-mar-csak-neveben-magyar-a-kassa-koezeli-falu/>

Néprajzi lexikon: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/1-1762.html>

Néprajzi lexikon: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/370.html>

Néprajzi lexikon: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/3-925.html>

Néprajzi lexikon: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-143.html>

Néprajzi lexikon: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/05/264.html>

ISBN 978 - 80 - 89522 - 05 - 7

